

**Міністерство освіти і науки України
Сумський державний педагогічний університет
імені А.С.Макаренка**

Кафедра української мови і літератури

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Декан факультету іноземної та слов'янської філології

А. М. Коваленко

«_____» _____ 2023 р.

ПРОГРАМА

**комплексного кваліфікаційного іспиту
з української мови і літератури, методик їх навчання**

здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

за освітньою програмою

Середня освіта (Українська мова і література)

спеціальністю 014 Середня освіта (Українська мова і література)

предметною спеціальністю

014.01 Середня освіта (Українська мова і література)

галузі знань 01 Освіта/Педагогіка

Форма навчання: денна, заочна

Укладач: Семеног О. М., доктор педагогічних наук, професор,
Горболіс Л. М., доктор філологічних наук, професор, **Громова Н.В.,** кандидат
філологічних наук, доцент.

Програма розглянута і схвалена на засіданні кафедри української мови і літератури

Протокол № 1 від «30» серпня 2023 р.

Завідувач кафедри _____ Олена СЕМЕНОГ

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Іспит слугує перевіркою готовності здобувачів вищої освіти до реалізації професійних функцій учителя української мови і літератури базової школи і відповідає меті **ОПП**: підготувати конкурентноспроможних фахівців зі спеціальності Середня освіта (Українська мова і література), які володіють науковими знаннями з української філології, педагогіки та методики середньої освіти та практичними навичками навчання української мови і літератури, мають сформоване критичне мислення й володіють принципами академічної доброчесності, здатні до безперервної освіти й самовдосконалення, самостійної педагогічної діяльності в закладах загальної середньої освіти.

Мета комплексного іспиту: виявити рівень володіння відповідними компетентностями з курсу сучасної української мови, української літератури та методики навчання української мови, української літератури.

Програмні компетентності навчання

Інтегральна компетентність: здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі й практичні проблеми в галузі середньої освіти, що передбачає застосування теорій та методів освітніх наук і характеризується комплексністю й невизначеністю педагогічних умов організації освітнього процесу в основній (базовій) середній школі.

Загальні компетентності:

ЗК 1. Здатність діяти відповідально і свідомо на засадах поваги до прав і свобод людини та громадянина; реалізувати свої права і обов'язки; усвідомлювати цінності громадянського суспільства та необхідність його сталого розвитку (громадянська компетентність).

ЗК 2. Здатність до міжособистісної взаємодії, роботи в команді, спілкування з представниками інших професійних груп різного рівня (соціальна компетентність).

ЗК 3. Здатність виявляти повагу та цінувати українську національну культуру, багатоманітність і мультикультурність у суспільстві; здатність до вираження національної культурної ідентичності, творчого самовираження (культурна компетентність).

ЗК 4. Здатність до прийняття ефективних рішень у професійній діяльності та відповідального ставлення до обов'язків, мотивування людей до досягнення спільної мети та працювати в команді (лідерська компетентність).

ЗК 5. Здатність до генерування нових ідей, виявлення та розв'язання проблем, ініціативності та підприємливості (підприємницька компетентність).

Предметні (фахові) компетентності:

ПК 1. Мовно-комунікативна компетентність як здатність:

забезпечувати здобуття учнями освіти державною мовою; забезпечувати (за потреби) здобуття учнями освіти з урахуванням особливостей мовного середовища в закладі освіти (мова відповідного корінного народу або національної меншини

України); формувати і розвивати мовно-комунікативні уміння та навички учнів; адекватно використовувати мовні ресурси, володіти різними засобами мовної поведінки в різних комунікативних контекстах; використовувати знання іноземної мови в освітній і професійній діяльності.

ПК 2. Предметно-методична компетентність як здатність: моделювати зміст навчання відповідно до обов'язкових результатів навчання учнів; формувати та розвивати в учнів ключові компетентності та уміння, спільні для всіх компетентностей; здійснювати інтегроване навчання учнів; використовувати досягнення сучасної науки галузей мовознавства і літературознавства в практиці навчання української мови і літератури в закладах загальної середньої освіти (рівень базової середньої освіти); добирати і використовувати сучасні та ефективні методики і технології навчання, виховання і розвитку учнів; розвивати в учнів критичне мислення; здійснювати оцінювання та моніторинг результатів навчання учнів на засадах компетентнісного підходу; формувати ціннісні ставлення в учнів.

ПК 3. Інформаційно-цифрова компетентність як здатність: орієнтуватися в інформаційному просторі, здійснювати пошук і критично оцінювати інформацію, оперувати нею у професійній і й діяльності; ефективно використовувати наявні та створювати (за потреби) нові електронні (цифрові) освітні ресурси; використовувати цифрові технології в освітньому процесі.

ПК 5. Емоційно-етична компетентність як здатність: усвідомлювати особисті відчуття, почуття та емоції, потреби, керувати власними емоційними станами; конструктивно та безпечно взаємодіяти з учасниками освітнього процесу; усвідомлювати та поцінювати взаємозалежність людей і систем у глобальному світі.

ПК 6. Компетентність педагогічного партнерства як здатність: до суб'єкт-суб'єктної (рівноправної та особистісно зорієнтованої) взаємодії з учнями в освітньому процесі; залучати батьків до освітнього процесу на засадах партнерства; працювати в команді із залученими фахівцями, асистентами вчителя для надання додаткової підтримки особам з особливими освітніми потребами.

ПК 7. Інклюзивна компетентність як здатність: створювати умови, що забезпечують функціонування інклюзивного освітнього середовища; до педагогічної підтримки осіб з особливими освітніми потребами; забезпечувати в освітньому середовищі сприятливі умови для кожного учня залежно від його індивідуальних потреб, можливостей, здібностей та інтересів.

ПК 9. Проектувальна компетентність як здатність проектувати осередки навчання, виховання і розвитку учнів.

ПК 10. Прогностична компетентність як здатність: прогнозувати результати освітнього процесу; планувати освітній процес.

ПК 11. Організаційна компетентність як здатність: організовувати процес навчання, виховання і розвитку учнів; організовувати різні види і форми навчальної та пізнавальної діяльності учнів у відповідності до нормативних вимог, правил і рекомендацій.

ПК 12. Оцінювально-аналітична компетентність як здатність: здійснювати оцінювання результатів навчання учнів; аналізувати результати навчання учнів; забезпечувати самооцінювання та взаємооцінювання результатів навчання учнів.

ПК 13. Інноваційна компетентність як здатність: застосовувати наукові методи пізнання в освітньому процесі; використовувати інновації у професійній діяльності; застосовувати різноманітні підходи до розв'язання проблем у педагогічній діяльності; здатність до навчання впродовж життя: визначати умови та ресурси професійного розвитку впродовж життя; взаємодіяти з іншими вчителями на засадах партнерства та підтримки (у рамках наставництва, супервізії тощо), дотримуючись принципів професійної етики; здійснювати моніторинг власної педагогічної діяльності і визначати індивідуальні професійні потреби.

ПК 14. Здатність використовувати когнітивно-дискурсивні вміння, спрямовані на сприйняття й породження зв'язних монологічних і діалогічних текстів в усній і письмовій формах, володіти методикою розвитку зв'язного мовлення учнів у процесі говоріння й підготовки творчих робіт.

ПК 15. Здатність орієнтуватися в українському літературному процесі в контексті світового, уміння використовувати здобутки українського письменства для формування національної свідомості, світогляду учнів, їхньої моралі, ціннісних орієнтацій у сучасному суспільстві.

Завдання іспиту полягають також у перевірці й оцінці сформованих у студентів програмних результатів, визначених в освітньо-професійній програмі підготовки фахівців, зокрема:

Очікувані результати навчання

Програмні результати навчання	
Знання	<p>ПРЗ 1. Концептуальні наукові та практичні знання в галузях мовознавства та літературознавства, педагогіки й методики середньої освіти, критичне осмислення теорій, принципів, методів і понять у сфері навчання.</p> <p>ПРЗ 2. Знання й розуміння основних ліній шкільного курсу української мови та літератури.</p> <p>ПРЗ 3. Знання загальних питань методики навчання української мови та української літератури, методики вивчення окремих тем шкільного курсу української мови та літератури.</p> <p>ПРЗ 4. Володіння базою правових норм і законів, нормативно правових актів щодо дотримання санітарно-гігієнічних правил, а також правил і рекомендацій зі здоров'язбереження молоді.</p> <p>ПРЗ 5. Знання форм, методів і засобів контролю та корекції знань учнів з української мови та літератури.</p> <p>ПРЗ 6. Знання різних видів позакласної роботи з української мови та літератури.</p> <p>ПРЗ 7. Знання цифрових сервісів для супроводу освітнього процесу, здатність їх використовувати в освітньому процесі.</p> <p>ПРЗ 8. Знання вікових та індивідуальних особливостей учнів, знання методів роботи в інклюзивному освітньому середовищі.</p> <p>ПРЗ 9. Знати сучасні філологічні й дидактичні засади навчання української мови і літератури, мовні норми і стилі української</p>

	<p>літературної мови, соціокультурну ситуацію розвитку української мови, особливості використання мовних одиниць у певному контексті, мовний дискурс художньої літератури й сучасності.</p> <p>ПРЗ 10. Знати провідні тенденції розвитку літературного процесу в Україні, специфіку його перебігу в культурному контексті, зміст естетичних теорій, методів, напрямів, течій, стилів, жанрів; твори української класики й сучасності у взаємозв'язках зі світовою літературою й культурою.</p>
<p>Уміння</p>	<p>ПРУ 1. Поглиблені когнітивні та практичні уміння/навички правильно добирати та використовувати інформаційно- комунікаційні технології в освітньому процесі.</p> <p>ПРУ 2. Поглиблені когнітивні та практичні уміння/навички використовувати різні методи, форми і засоби для навчання учнів української мови і літератури, враховувати вікові психологічні особливості учнів у процесі навчання.</p> <p>ПРУ 3. Поглиблені когнітивні та практичні уміння/навички здійснювати оцінювання та моніторинг результатів навчання учнів на засадах компетентнісного підходу; здійснювати педагогічний супровід самовизначення учнів, підготовки до майбутньої професії; навички оцінювання непередбачуваних проблем у професійній діяльності й обдуманого вибору шляхів їх вирішення.</p> <p>ПРУ 4. Поглиблені когнітивні та практичні уміння/навички отримувати, оцінювати та застосовувати дані в галузі професійної діяльності, у т.ч. із закордонних джерел.</p> <p>ПРУ 5. Поглиблені когнітивні та практичні уміння/навички проектувати різні типи уроків, у т.ч. інтегровані, застосовувати конкретну технологію навчання української мови і літератури, здійснювати розробку річного, тематичного, поурочного планів; проектувати діяльність предметного гуртка, факультативу, створювати елективні курси; аналізувати підручники, посібники, дидактичні матеріали, методичну літературу з метою проектування цілісного навчально-виховного процесу.</p> <p>ПРУ 6. Поглиблені когнітивні та практичні уміння/навички орієнтуватися в інформаційному просторі, кіберпросторі, критично оцінювати інформацію, використовувати і розробляти нові електронні освітні ресурси; дотримуватися норм професійної етики та захищати дані у процесі е-комунікації.</p> <p>ПРУ 7. Поглиблені когнітивні та практичні уміння/навички розв'язувати практичні завдання різних рівнів складності шкільного курсу української мови і літератури основної школи.</p> <p>ПРУ 8. Поглиблені когнітивні та практичні уміння/навички інтегрувати інновації у власну педагогічну практику, адаптувати їх до різних умов освітнього процесу та сучасних вимог до педагогічної діяльності з урахуванням особливостей діяльності закладу освіти, індивідуальних потреб учнів.</p> <p>ПРУ 9. Поглиблені когнітивні та практичні уміння/навички пояснювати особливості розвитку української мови та літератури, специфіку розвитку літературного процесу в Україні в культурному контексті, зміст естетичних теорій, методів, напрямів, течій, стилів,</p>

	<p>жанрів, твори української класики й сучасності у взаємозв'язках зі світовою літературою й культурою, порівнювати мовні й літературні факти, явища, узагальнювати, визначати їхні подібності й відмінності, фахово оперувати українознавчими поняттями.</p> <p>ПРУ 10. Поглиблені когнітивні та практичні уміння/навички володіти комунікативною компетентністю з української мови (лінгвістичний, соціокультурний, прагматичний компоненти відповідно до загальноєвропейських рекомендацій із мовної освіти), удосконалювати й підвищувати власний компетентнісний рівень у вітчизняному та міжнародному контексті.</p> <p>ПРУ 11. Поглиблені когнітивні та практичні уміння/навички застосовувати різні види аналізу художнього твору, визначати його жанрово-стильову своєрідність, місце в літературному процесі, традиції й новаторство, зв'язок твору з фольклором, міфологією, релігією, філософією, значення для національної та світової культури.</p> <p>ПРУ 12. Поглиблені когнітивні та практичні уміння/навички розрізняти епохи (періоди), напрями, течії, жанри, стилі української літератури за їх сутнісними характеристиками й на тлі світового письменства; використовувати гуманістичний потенціал української мови і літератури для формування духовного світу юного покоління громадян України.</p>
<p>Комунікація</p>	<p>ПРК 1. Здатність до збору, інтерпретації та застосування даних у професійному середовищі.</p> <p>ПРК 2. Готовність консультувати колег з особливостей організації освітнього процесу; забезпечувати підтримку колег у набутті (вдосконаленні) ними педагогічної майстерності, самооцінюванні професійної діяльності; донесення до фахівців і нефахівців інформації, ідей, проблем, рішень, власного досвіду та аргументації з дотриманням професійної етики.</p> <p>ПРК 3. Здатність до ефективної комунікації в процесі навчання української мови і літератури, спілкування з професійних питань, у тому числі іноземною мовою, усно та письмово.</p> <p>ПРК 4. Здатність використовувати когнітивно-дискурсивні вміння, спрямовані на сприйняття й породження зв'язних монологічних і діалогічних текстів в усній і письмовій формах, володіти методикою розвитку зв'язного мовлення учнів у процесі говоріння й підготовки творчих робіт.</p>
<p>Відповідальність і автономія</p>	<p>ПРА 1. Спроможність нести відповідальність за вироблення та ухвалення рішень у непередбачуваних робочих та/або навчальних контекстах; формування суджень, що враховують соціальні, наукові та етичні аспекти, здатність раціонально планувати час на виконання професійних обов'язків, діяти соціально відповідально та свідомо.</p> <p>ПРА 2. Спроможність керувати проектами через генерування нових ідей для вирішення складних спеціалізованих завдань і проблем професійної діяльності з урахуванням набутих знань з предметної галузі; організація та керівництво професійним розвитком осіб та груп.</p> <p>ПРА 3. Здатність продовжувати навчання із значним ступенем автономії.</p>

Здобувачі вищої освіти мають обов'язково дотримуватися академічної доброчесності, що передбачає самостійне виконання студентами завдань іспиту в письмовій формі.

ЗМІСТ ПРОГРАМИ СУЧАСНА УКРАЇНЬСЬКА ЛІТЕРАТУРНА МОВА

Мова і суспільство. Мова, нація і держава. Мова і культура.

Системний характер мови. Система і норма.

Українська мова – державна мова України. Значення рідної мови як найважливішого засобу спілкування і пізнання, збереження й утвердження нації, її духовної культури. Проблема мовної особистості.

Українська літературна мова як унормована, відшліфована форма загальнонародної мови. Літературна мова і наріччя української мови.

Значення творчості І.П. Котляревського в розвитку української літературної мови на народній основі, Т.Г. Шевченко - основоположник нової української літературної мови.

Українська мова – національна мова українського народу. Походження і розвиток української мови. Сучасна українська літературна мова.

Основні поняття і категорії стилістики. Функціональні стилі сучасної української літературної мови.

Мовна норма та її соціальне значення в історії формування норм української літературної мови. Варіантність, стабільність і основні тенденції зміни літературних норм.

Основні стильові різновиди писемної і усної форм української літературної мови.

ФОНЕТИКА І ФОНОЛОГІЯ. ОРФОЕПІЯ. Система фонем української мови. Голосні фонем. Класифікація їх у головних виявах. Варіанти голосних фонем. Артикуляторно-акустична класифікація приголосних фонем української мови в їх головних виявах. Варіанти приголосних фонем.

Звукові модифікації у мовленнєвому потоці. Акомодация голосних та приголосних в українській мові. Явище асиміляції приголосних у потоці мовлення та його різновиди. Типи дисиміляції приголосних. Спрощення в групах приголосних.

Подовження приголосних, що виникло внаслідок прогресивної асиміляції. Фонетичний і морфологічний тип подовження. Семантичний тип подовження.

Різновиди чергування голосних в українській мові.

Історична основа чергування приголосних в українській мові. Морфонологія як учення про регулярні фонологічні чергування в складі морфем, пов'язані зі словотворенням і словозміною.

Орфоепія як розділ мовознавства і як система правил літературної вимови.

Значення орфоепічних норм, причини їх порушення. Засоби милозвучності української літературної мови та їхні особливості в мовленні. Наголос. Роль наголосу в розрізненні слів та їхніх форм. Головний та побічний, рухомий та нерухомий наголоси. Тактовий, логічний та емпатичний наголоси. Проклітики й енклітики. Інтонація.

Орфоепічні норми та їх суспільне значення. Орфоепічні словники.

ГРАФІКА І ОРФОГРАФІЯ. Український правопис, його історія. Принципи орфографії української мови: фонетичний, морфологічний та історичний, або традиційний. Смислові, або семантико-диференційні, написання.

Написання слів разом, окремо, через дефіс. . Правопис прізвищ і географічних назв. Правопис найуживаніших префіксів і суфіксів. Правопис слів іншомовного походження. Вживання великої літери.

ЛЕКСИКОЛОГІЯ І ЛЕКСИКОГРАФІЯ. ФРАЗЕОЛОГІЯ. Слово як основна одиниця лексичної системи. Основні типи лексичних значень слова.

Однозначні і багатозначні слова. Типи багатозначності

Лексико-семантична система української мови. Групи слів за значенням (омоніми, синоніми, антоніми, пароніми).

Лексика української мови за походженням. Шляхи запозичень. Етапи освоєння запозичених слів і семантичні процеси, що їх супроводжують.

Лексика кодифікована й некодифікована, загальнонародна й регіонально або соціально обмеженого використання. Територіально обмежена лексика (діалектизми), аспекти її вивчення. Нейтральна та стилістично маркована лексика.

Фразеологічна система української мови. Джерела української фразеології. Класифікація фразеологічних одиниць за семантикою і структурою. Вияв в українських ідіомах національної специфіки мови.

Українська лексикографія і типологія словників. Словники сучасної мови (енциклопедичні, лінгвістичні). Діалектна, історична, етимологічна, письменницька лексикографія. Характеристика найважливіших лексикографічних праць з української мови.

Морфеміка. Визначення й характеристика морфем. Кореневі й афіксальні морфеми, функціональні відмінності між ними. Вільні та зв'язані кореневі морфеми. Морфема, морф, аломорф. Основа слова, типи основ.

Словотворення як джерело збагачення лексики. Словотвірна структура слова. Способи словотворення сучасної української літературної мови.

ГРАМАТИКА. Основні поняття граматики: граматичне значення, граматична форма, граматична категорія. Способи вираження граматичних значень у сучасній українській мові. Частини мови і принципи їх виділення. Поділ слів за частинами мови у висвітленні різних мовознавчих шкіл, окремих дослідників. Явище переходу слів з однієї частини мови в іншу (загальний огляд).

Іменник як частина мови. Семантичні, морфологічні, синтаксичні та словотвірні ознаки. Категорії роду, числа і відмінка іменника.

Прикметник: семантичні, морфологічні та синтаксичні ознаки. Лексико-граматичні розряди прикметників. Форми прикметника. Парадигматика прикметників.

Числівник: семантичні, морфологічні та синтаксичні ознаки. Семантичні і структурні розряди числівників. Особливості відмінювання.

Семантико-функціональна класифікація **займенників**. Інтерпретація займенника в шкільній і науковій морфології.

Дієслово: семантичні, морфологічні та синтаксичні ознаки. Питання про обсяг дієслівної лексеми. Морфологічні категорії дієслова. Дієвідмінювання.

Дієприкметник і дієприслівник у системі дієслова. Дієслова, що не мають форм дієприкметника і дієприслівника. Форми на -но, -то. Інтерпретація дієприкметника і дієприслівника в шкільній і науковій морфології.

Прислівник, його частиномовні ознаки. Словотвір прислівників. Питання про категорію стану і модальні слова.

Службові слова. Сполучники, прийменники, частки. Питання про частиномовний статус вигуків. Взаємоперехід у системі службових і повнозначних частин мови.

Вигук. Групи вигуків за значенням: емоційні та волевиявлення. Походження вигуків. Інтер'єктивізація.

СИНТАКСИС. Речення в ієрархічній системі мовних одиниць. Диференційні та типологічні ознаки речення.

Головні члени речення. Підмет. Простий і складений підмет, способи його вираження. Присудок. Простий дієслівний присудок, способи його вираження. Іменний складений присудок, способи його вираження. Дієслівний складений присудок, способи його вираження. Тире на місці нульової зв'язки. Другорядні члени речення. Додаток. Прямий і непрямий додаток. Способи вираження. Означення. Узгоджене і неузгоджене означення, способи вираження.

Теорія односкладних речень. Критерії класифікації. Питання про типологічні обсяги односкладних речень (місце означено-, неозначено- й узагальнено-особових речень у класифікаційних схемах новітнього синтаксису). Основні поняття теорії простого ускладненого речення. Ускладнення як синтаксична категорія. Питання про синтаксичний статус речень із однорідністю та звертанням.

Відокремлені другорядні члени речення. Відокремлені означення. Пунктуація при відокремлених означеннях: Відокремлені прикладки. Пунктуація при відокремлених прикладках. Відокремлення додатків та обставин.

СКЛАДНЕ РЕЧЕННЯ. Типи складних речень. Основні засоби зв'язку частин складного речення.

Принципи класифікації складних речень у синтаксичній традиції і сучасній синтаксичній теорії. Складносурядне речення. Загальна характеристика.

Структурні особливості та семантико-структурні типи складнопідрядних речень. Складнопідрядні багатокомпонентні речення.

Проблема статусу складних безсполучникових речень. Розділові знаки в безсполучникових реченнях. Складні сполучниково-безсполучникові речення.

Період як синтаксична структура.

Пряма мова. Види зв'язку прямої мови з авторською мовою. Цитати. Пунктуація в реченнях з прямою мовою та при цитатах.

Конструкції з чужим мовленням.

Сутність тексту і його особливості. Складне синтаксичне ціле.

Основи української пунктуації. Історія розвитку української пунктуації. Принципи української пунктуації. Система розділових знаків та їх основні функції. Особливості пунктуації в текстах різного функціонального призначення.

Українська література

Пісня як жанр фольклору. Пісні літературного походження.

Казки і легенди як жанри фольклору.

Патріотизм та героїка «Слово о полку Ігоревім».

Історичне значення і літературні особливості найдавніших літописів Київської держави та пізніших козацьких літописів.

Григорій Сковорода. Літературна творчість. Основні його філософські засади («філософія серця», «пізнай самого себе», теорія «сродної праці»). Трактат «Розмова, звана Алфавіт, чи Буквар світу». «Сад божественних пісень» Г. Сковороди. Громадянські, філософські й пейзажні мотиви лірики. «Байки харківські» Г. Сковороди – перша збірка українських байок. Джерела сюжетів, персонажі, проблематика. Художні особливості байок. Притчі «Вдячний Еродій» та «Убогий Жайворонок».

Творчість І. Котляревського. «Енеїда» – енциклопедія українського життя XVIII ст. Жанр твору. Патріотичні мотиви поеми. Образи Енея, троянців та їх ворогів. Утвердження народної моралі. Сатиричні мотиви в «Енеїді». Народно-сміховий пафос твору. «Наталка Полтавка» І.Котляревського – перший драматичний твір нової української літератури. Жанр твору. Конфлікт і композиція драми. Характеристика образів «Наталки Полтавки». Водевіль «Москаль-чарівник».

Основні школи та специфіка творчості українських романтиків.

Рання творчість Т. Шевченка. Перше видання «Кобзаря». Петербурзька лірика поета. Ранні балади й поеми Т. Шевченка. Соціально-побутова поема «Катерина». Поема «Гайдамаки» Т. Шевченка. Історична основа твору, його джерела. Жанр «Гайдамаків». Особливості композиції. Система образів поеми. Романтичний характер твору. Творчість Т. Шевченка періоду «трьох літ». Поема Т. Шевченка «Сон» як політична сатира. Сюжетно-композиційні особливості поеми. Поетичний образ України. Національнопатріотичні мотиви. Ідейно-художня своєрідність поеми Т.Шевченка «Кавказ». Своєрідність композиції. Відсутність фабули і дійових осіб. Синтез патетики, уславлення борців за волю і сатири на самодержавний лад. Послання «І мертвим, і живим...» як поетичний заповіт українському народові. Творчість Т.Шевченка періоду заслання та останніх років життя. Поезія циклу «У казематі». Основні мотиви пізньої лірики поета. Поема «Неофіти». Соціально-філософський характер поеми «Марія». Проза письменника.

Значення творчості І. Нечуя-Левицького для розвитку української літератури. Повісті «Микола Джеря», «Кайдашева сім'я», «Хмари», історичний роман «Князь Вишневецький».

Творчий доробок Панаса Мирного. Оповідання і повісті письменника. Проблематика і натуралістичні аспекти роману «Хіба ревуть воли, як ясла повні?»

П. Мирного.

Універсалізм І. Франка. Суперечність між його раціоналістською доктриною та художньою творчістю («Література, її завдання і найважливіші ціхи», «Із секретів поетичної творчості» та ін.). Різноматична, поліжанрова збірка «Із вершин і низин». «Зів'яле листя» – перлина української лірики. Естетична своєрідність збірок «Мій Ізмарагд», «Із днів журби», «Semper tūro» та ін. Філософська наповненість поем «Іван Вишенський», «Смерть Каїна», «Похорон», «Мойсей». Поєднання реалістичних та символічних аспектів у прозі Бориславського циклу І. Франка. Аналіз життя української інтелігенції («Основи суспільності», «Для домашнього вогнища», «Перехресні стежки»).

Модерністична специфіка прози М. Коцюбинського, О. Кобилянської, В. Стефаніка і В. Винниченка. Імпресіоністська манера М. Коцюбинського («Intermezzo», «Сміх», «Цвіт яблуни», «Він іде», «Persona grata» та ін.). Трагедія українського народу в повісті "Fata morgana". Актуалізація архетипів у повісті «Тіні забутих предків».

Неоромантична характеристика творчості Лесі Українки. Ідеї, мотиви стилю. Обстоювання принципів неоромантизму у творчості Лесі Українки. Проблема сутності мистецтва і митця («Давня казка», «Вавилонський полон», «У пущі»). Новий тип особистості у драмах Лесі Українки («Одержима», «Кассандра», «Лісова пісня», «В катакомбах», «Адвокат Мартіан», «Камінний господар» та ін.). Трагедія національного сумління у драмі «Бояриня».

Творчий шлях О. Кобилянської. Новелістика. Емансипаційна проблематика повістей «Людина» і «Царівна». Соціально-психологічна повість «Земля». Споконвічність конфліктів, трагізм долі персонажів. Повість-балада «В неділю рано зілля копала».

Суперечлива постать В. Винниченка. Оновлення прози («Краса і сила», «Федько-халамидник», «Записки кирпатого Мефістофеля» та ін.). Випробування теорії "чесності із собою" в прозових та драматичних творах («Чесність з собою», «Щаблі життя», «Мemento», «Чорна Пантера і Білий Медвідь» та ін.). Трагедія українського народу в драмі «Між двох сил». Утопічний роман «Сонячна машина», «Щоденник» В. Винниченка – документ людської долі початку ХХ ст.

Розстріляне Відродження: ідеї, дух, трагедія талантів. Основні представники (М. Хвильовий, В. Підмогильний, М. Куліш, М. Зеров, Г. Косинка та ін.).

М. Хвильовий. Значення М. Хвильового в розширенні можливостей української прози, імпресіоністсько-експресіоністська манера письменника («Редактор Карк», «Кіт у чоботях», «Мати», «Я (Романтика)», «Арабески» та ін.). Еволюція письменника до неореалізму («Санаторійна зона», «Іван Іванович», «Вальдшнепи»).

Естетична концепція «кларнетизму» П. Тичини. Творча драма митця. Прочитання його поетичної спадщини з позицій об'єктивного історизму.

Українська драматургія 20-30-х років ХХ століття. Твори І. Кочерги. Драматургія М. Куліша – нове слово в українській літературі («97»), комедії «Мина Мазайло», «Народний Малахій», трагедії «Патетична соната», «Маклена Граса».

Неоромантична стихія Ю. Яновського (новелістика, романи «Майстер

корабля», «Вершники»).

Ідейно-художні принципи «празької школи» (твори Є. Маланюка, О. Теліги, Н. Лівницької-Холодної, О. Ольжича, О. Лятуринської).

Реалістична проза У. Самчука («Марія», «Волинь», «Ост»).

Українська література періоду Другої світової війни. Оповідання, щоденник та «Україна в огні» О. Довженка. Мистецький український рух.

Літературна спадщина Івана Багряного. Ідеологічна заангажованість проблематики та стильові особливості романів «Тигролови», «Сад Гетсиманський», «Огненне коло», «Людина біжить над прірвою» та ін.

Т. Осьмачка. Символізм. Експресіоністська манера художнього мислення. Традиції української класичної літератури, фольклору, (поezії, «Старший боярин», «План до двору»).

Вісниківські концепти і націософія поезії Євгена Маланюка (збірки «Стилет і стилос», «Гербарій», «Земля й залізо», «Земна Мадонна», «Перстень Полікрата»).

Українська радянська література як «корозія талантів». Метод соцреалізму.

Шістдесятництво як літературне й суспільне явище, його течії та основні представники (В. Симоненко, Л. Костенко, Д. Павличко, І. Драч, Б. Олійник та ін.).

Ліна Костенко. Поетичні та прозові твори. Романи «Маруся Чурай», «Берестечко». Своєрідність поетичного стилю і вершинні здобутки творчості Л. Костенко.

Дисидентство в українській літературі та суспільному житті 60-80-х років. Творчість (В. Стуса, І. Світличного, З. Красівського, Ігор та Ірина Калинці).

Специфіка літературної творчості у 1980-х рр. (В. Герасим'юк, Ю. Андрухович, І. Малкович, О. Лишега).

Специфіка літературного процесу періоду Незалежності. Основні течії і представники (В. Медвідь, Є. Пашковський, М. Матіос, Г. Пагутяк, С. Жадан, І. Павлюк).

Художні особливості поезії і прози О. Забужко.

Угрупування 90-х рр. ХХ ст. «Бу-Ба-Бу», «Пропала грамота», «Нова дегенерація», «ЛуГоСад», «Музейний провулок, 8», «Західний вітер» та ін. Неомодерний стиль в сучасній українській літературі.

Традиційність і новаторські пошуки у прозі М. Матіос («Нація», «Солодка Даруся», «Вирвані сторінки з автобіографії» та ін.).

Постмодернізм як явище літератури нашого часу.

Дискусії літературознавців про український варіант постмодернізму. «Станіславський феномен» як найпомітніше явище українського постмодернізму (Ю. Андрухович, Ю. Іздрик, Т. Прохасько та ін.).

Множинність масок ліричного героя у збірках Ю. Андруховича «Небо і площі», «Середмістя», «Екзотичні птахи і рослини», «Пісні для мертвого півня». Проза Ю. Андруховича («Рекреації», «Московіада», «Перверзія», «Дванадцять обручів», «Таємниця»).

Художні особливості, проблематика сучасної жіночої прози (В. Лис, С. Пиркало, С. Андрухович, І. Роздобудько).

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Методика навчання української мови як наука і навчальна дисципліна.

Проблематика курсу в умовах реалізації Концепції «Нова українська школа» (2016), Законів України «Про освіту» (2017), «Про повну загальну середню освіту» (2018), «Про забезпечення функціонування української мови як державної» (2019), Державного стандарту базової середньої освіти (2020).

Принципи навчання української мови: загальнодидактичні, методичні та специфічні. Підходи до вивчення української мови: компетентнісний, когнітивно-комунікативний, особистісно зорієнтований і діяльнісний. Змістові й наскрізні лінії навчання української мови.

Генеza розвитку методики навчання української мови. Лінгводидактичні стратегії навчання української мови на сучасному етапі. Внесок провідних учених-методистів у теорію і практику навчання української мови. Пошуки сучасного мовознавства і лінгвометодики. Досвід мовознавців і лінгводидактів Сумщини. Актуальні проблеми сучасної методичної науки.

Чинні програми з української мови для закладів середньої освіти, її структура і зміст. Підручник української мови як засіб самовдосконалення, самоосвіти учнів.

Зміст і організація навчання української мови в умовах війни. Формування національно-мовної особистості учня. Упровадження реформи «Нова українська школа» на уроках української мови у 5-9 класах: зміна пріоритетів у формуванні змісту, структури й результатів навчання. Предметний, метапредметний й компетентнісний змістові компоненти в навчанні української мови.

Психологічні та психолінгвістичні основи навчання української мови. Урахування вікових та індивідуальних особливостей учнів. Академічна добросовісність учасників освітнього процесу. Модельна навчальна програма – навчальна програма – календарно-тематичне планування для 5-6, 7-9 класів НУШ.

Компетентнісний підхід у навчанні української мови. Урок української мови як основна форма освітнього процесу в закладі загальної середньої освіти. Критерії ефективності уроку української мови.

Методи, прийоми й засоби навчання української мови

Особливості інтерактивного навчання. Розуміння традиційного і нетрадиційного уроку в сучасній методиці викладання української мови.

Мета уроку української мови. Формування українськомовної комунікативної компетенції.

Календарно-тематичне планування уроків української мови як документ: особливості створення, структура, елементи, відмінність від навчальної програми.

Структура уроку. Проблема структури уроку в науково-методичній літературі. Варіантність структури уроку. Структура й тип уроку.

План-конспект уроку української мови: ланцюжок навчальних ситуацій, хронометраж уроку, послідовність навчальних ситуацій.

Методи і прийоми навчання української мови. Роль інтерактивних методів навчання у формуванні мовної особистості учня. Проблемне навчання: способи створення проблемних ситуацій, постановка проблемних питань, керування

пізнавальною діяльністю учнів. Розвивальне навчання. Інноваційні технології навчання української мови.

Дистанційний урок. Дистанційні технології навчання української мови.

Приєм як елемент методу. Види прийомів. Системне використання методів на уроках української мови. Особливості використання методів і прийомів навчання української мови в умовах Нової української школи та навчання, в умовах застосування дистанційних технологій.

Методика вивчення фонетики. Специфіка дидактичного матеріалу до уроків фонетики. Формування орфоепічних навичок. Орфоепія та її основні значення. Методи й прийоми вивчення фонетики, орфоепії, графіки. Робота з орфоепічним словником.

Методика вивчення лексики в 5-9 класах. Зміст шкільного курсу лексики і завдання його вивчення. Значення, місце й принципи вивчення лексики. Функційно-комунікативний підхід до вивчення лексики. Методика ознайомлення учнів із лексичними категоріями. Словникова робота у зв'язку із вивченням розділів шкільного курсу мови. Особливості навчання лексики в умовах Нової української школи та дистанційного навчання.

Методика вивчення фразеології в 5-9 класах. Основні види робіт зі збагачення фразеологічного запасу. Система тренувальних вправ із фразеології. Фразеологічні словники як джерело навчання. Особливості навчання фразеології в умовах Нової української школи та дистанційного навчання.

Методика вивчення будови слова і словотвору в 5-9 класах. Методика поглиблення знань про значущі частини мови (морфеми). Наступність і перспективність у вивченні матеріалу, шляхи подолання труднощів у виділенні основи (похідної й непохідної), кореня, префікса, суфікса. Принципи вивчення словотвору в закладах загальної середньої освіти. Ознайомлення здобувачів загальної середньої освіти зі способами словотвору: труднощі в засвоєнні словотвірних понять; система вправ; словотвірний аналіз, методика його проведення. Попередження і виправлення помилок у мовленні учнів.

Методика вивчення частин мови в 5-9 класах. Зв'язок вивчення частин мови з іншими розділами шкільного курсу мови. Вивчення частин мови на синтаксичній основі. Методи й прийоми теоретично-практичного вивчення частин мови. Особливості вивчення морфології в умовах Нової української школи та дистанційного навчання.

Методика вивчення синтаксису в 5-9 класах. Значення, завдання, зміст і принципи навчання синтаксису. Зв'язок синтаксису з лексикою, морфологією і розвитком мовлення учнів. Методика ознайомлення з поняттями словосполучення і речення, зв'язком слів у словосполученні й реченні, типами речень. Методи й прийоми теоретично-практичного вивчення синтаксису. Особливості вивчення синтаксису в умовах Нової української школи та дистанційного навчання.

Методика навчання орфографії в 5-9 класах. Природа орфографічних навичок та психологічні основи їх формування. Поняття про орфограму. Залежність навчання орфографії від принципів українського правопису, типів орфограм, етапів навчання. Основні принципи, методи та прийоми навчання орфографії. Види орфографічних

вправ. Труднощі у вивченні орфографії, шляхи їх подолання. Норми і критерії оцінювання орфографічних навичок учнів. Єдиний шкільний режим грамотного письма і культури мовлення. Особливості вивчення орфографії в умовах Нової української школи та дистанційного навчання.

Методика вивчення пунктуації. Поняття про пунктограму. Залежність навчання пунктуації від характеру пунктограм, етапів навчання.

Робота над пунктуацією тексту. Труднощі у вивченні окремих питань пунктуації (розділові знаки при відокремлених членах речення, при вставних реченнях, у безсполучникових складних конструкціях тощо), шляхи їх подолання.

Методика мовленнєвого розвитку учнів 5-9 класів. Принципи методики мовленнєвого розвитку. Основні напрями мовленнєвої підготовки учнів. Напрями мовленнєвого розвитку учнів: збагачення словникового запасу учнів і розвиток граматичної будови їхнього мовлення; засвоєння норм української літературної мови; зв'язне мовлення (текст, висловлювання). Аудіювання, читання, говоріння, письмо. Розвиток діалогічного й монологічного усного мовлення учнів.

Текстова діяльність учнів 5-9 класів. Види робіт з розвитку зв'язного писемного мовлення, їх значення й методика проведення. Методика роботи над переказами. Формування комунікативних умінь учнів у процесі роботи над творами (уміння визначати головну думку твору, складати план, працювати над мовним оформленням твору, редагувати написане); робота над творами різних типів, стилів і жанрів мовлення (твори-розповіді, твори-описи, твори-роздуми). Особливості написання есе. Ознайомлення учнів з публіцистичним і діловим мовленням. Методика написання замітки, інформації, статті-нарису до газети і різних видів ділових паперів (адреса, лист, оголошення, розписка, доручення, заява, протокол, звіт, автобіографія тощо). Особливості вивчення жанрів мовлення (комплімент, лестощі, похвала, прохання, умовляння, благання, клянчення, пропозиція, запрошення, згода, відмова, вибачення, подяка, привітання, смс-повідомлення). Культура інформаційної взаємодії, медіабезпеки і медіагігієни.

Специфіка оцінювання в умовах Нової української школи та дистанційного навчання. Оцінювання чотирьох груп результатів: уміння працювати з інформацією, текстові, комунікативні, мовні вміння. Формувальне та підсумкове (тематичне, семестрове, річне) оцінювання. Самооцінювання, рефлексія. Взаємооцінювання. Синхронне та асинхронне оцінювання. Листи / картки самооцінювання, зошити досягнень з української мови.

Онлайнві інструменти та мобільні додатки для здійснення формувального оцінювання. Фіксування навчальних досягнень здобувачів з української мови на платформах віддаленого навчання.

Дотримання норм академічної доброчесності в процесі оцінювання та самооцінювання навчальних досягнень учнів з української мови.

Лінгвістика тексту в 5-9 класах закладів загальної середньої освіти. Тема і основна думка тексту, смислова, граматична, структурна та інтонаційна цілість тексту, способи зв'язку речень у тексті (ланцюжковий і паралельний), композиційно-структурні особливості тексту, абзац. Принципи, методи і прийоми ознайомлення учнів із текстом, його структурою і засобами побудови. Методика вивчення теми

«Інформація», зокрема видів інформації (текстова, графічна, числова, звукова, відео), джерел інформації, добору та пошуку інформації тощо. Методика визначення актуальності та несуперечливості інформації, надійності джерел інформації, визначення фактів і суджень, достовірності / недостовірності інформації. Поняття текстоцентричного підходу до навчання мови.

Методика роботи зі стилістики й культури мовлення в 5-9 класах. Опрацювання стилів мовлення в 5-7-х класах. Ознайомлення учнів з функційними стилями мовлення, стилістичними ресурсами лексики, фразеології, морфології, синтаксису. Зв'язок стилістики з культурою мовлення і риторикою. Методи й прийоми вивчення стилістики: спостереження за мовою зразкових текстів різних стилів мовлення, стилістичний аналіз, стилістичний експеримент, аналіз і характеристика виражальних мовних засобів, редагування текстів, добір лексичних, морфологічних і синтаксичних синонімів, конструювання речень і зв'язних текстів різних типів і стилів мовлення.

Наступність і перспективність у формуванні культуромовних умінь і навичок учнів. Засвоєння норм літературної мови на аспектних уроках та уроках розвитку зв'язного мовлення. Особливості вивчення стилістики й культури мовлення в умовах Нової української школи та дистанційного навчання.

Методика вивчення риторики в 5-9 класах. Методи і прийоми формування риторичних умінь учнів. Особливості вивчення риторики в умовах Нової української школи та дистанційного навчання.

Особливості вивчення загальних відомостей про мову в шкільному курсі.

Позакласна робота з української мови в 5-9 класах. Основні форми позакласної роботи. Організація роботи учнів у системі Малої академії наук.

Методична робота вчителя-словесника. Шляхи і засоби підвищення кваліфікації вчителів; робота центрів професійного розвитку педагогічних працівників і методичних об'єднань учителів (організація відкритих уроків, взаємовідвідування уроків, проведення семінарів-практикумів, методичні конференції, вебінари та ін.); вивчення й популяризація кращого досвіду роботи вчителів. Сертифікація педагогічних працівників.

. Шкільний кабінет української мови та його завдання; матеріально-методична база кабінету, його обладнання.

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Методика навчання української літератури як наука і навчальна дисципліна. Проблематика курсу в умовах реалізації Концепції «Нова українська школа» (2016), Законів України «Про освіту» (2017), «Про повну загальну середню освіту» (2018), «Про забезпечення функціонування української мови як державної» (2019), Концепції розвитку педагогічної освіти (2018), Державного стандарту базової середньої освіти (2020). Академічна доброчесність учасників освітнього процесу.

Культурологічна концепція викладання літератури в ЗЗСО. Прийоми і методи реалізації завдань культурологічної освіти на уроках української літератури. Особливості сприймання художньої літератури. Художнє сприймання творів української літератури як психолого-педагогічний процес. Тріада: митець – твір –

читач, важливість кожного її складника. Проблема творчості у процесі роботи над художнім твором. Класифікація особливостей художнього сприймання. Молодший підліток як читач. Літературний розвиток у старшому підлітковому віці. Читання твору.

Основні надбання української методичної думки. Значення методичної діяльності Т. Бугайко, В. Сухомлинського для теорії і практики шкільного викладання літератури на сучасному етапі. Видатні українські методисти кінця ХХ століття Б. Степанишин, Є. Пасічник, Н. Волошина. Дослідження учених-методистів як один із напрямів модернізації літературної освіти.

Сучасний урок української літератури. Забезпечення на уроці єдності навчання, виховання й літературного розвитку школярів. Взаємозв'язок на уроках фронтальних, групових та індивідуальних форм навчальної роботи. Диференціація та індивідуалізація завдань. Внутрішня цілісність уроку. Характеристика основних елементів уроку.

Принципи побудови чинних підручників

Особистісно орієнтоване навчання на уроках української літератури. Компетентнісна спрямованість навчання української літератури.

Класифікація типів уроків. Форми проведення і види уроків у старших класах. «Нестандартні» уроки: уроки-конкурси, диспути, конференції, уроки-вікторини, уроки-екскурсії. Їх роль і місце в літературній освіті учнів.

Дистанційний урок. Календарно-тематичне планування уроків. План-конспект уроку української літератури. Системний підхід до навчання української літератури.

Нові технології викладання літератури.

Методи навчання на уроках літератури: творчий підхід до виразного читання тексту, евристичний, дослідницький, репродуктивний, стимулювання і мотивації вивчення літератури. Проблемність у навчанні, шляхи створення проблемних навчальних ситуацій.

Аналіз художнього твору. Основні прийоми аналізу художніх творів. Історичний коментар, зіставлення різних редакцій творів, виразне читання творів чи уривків із них, творчі (усні і письмові) роботи, спостереження над мовою твору, аналіз художньої деталі, інсценізація, використання інших видів мистецтв тощо.

Вивчення біографії письменника у школі. Принципи вивчення біографії. Джерела вивчення життєвого і творчого шляху письменника. Форми і методи вивчення біографії. Розкриття біографії письменника в єдності з його творчістю. Аналіз образів-персонажів у 5-9 класах. Завдання аналізу образів-персонажів. Процес формування вмінь характеризувати образи-персонажі. Ознайомлення школярів із засобами творення образу. Індивідуальні та колективні персонажі. Добір матеріалу для характеристики. Естетична сутність образу-характеру. Поєднання конкретно-історичного та загальнолюдського. Робота над портретом. Проблема автора у художньому творі.

Методика роботи над літературно-критичною статтею.

Різноманітність форм і методів вивчення фольклору. Зв'язок уроків вивчення фольклорних жанрів із позакласною роботою (збирання фольклору, проведення фольклорних свят тощо).

Жанри епічних творів, уведених до шкільних програм. Відповідність аналізу твору загальному задуму письменника, усій системі образів.

Проблема вивчення драматичних творів на уроках української літератури

Різноманітність прийомів аналізу драматичного твору (коментоване читання, читання за ролями, створення мізансцен). Проникнення учнів у підтекст, мову дійових осіб (проілюструвати на прикладах).

Особливості вивчення лірики. Мовчазне та виразне читання поезії учнями. Уміння вчителя в процесі аналізу вести учнів до осягнення художньої ідеї вірша (показати на прикладах).

Методика вивчення теорії літератури в школі. Історичний коментар при вивченні літератури в цих класах (знайомство з епохою, в яку жив і творив письменник, із часом написання твору та ін.).

Мета і завдання вивчення розділу "Література рідного краю". Варіативність у доборі шляхів аналізу творчості митців-уродженців Сумщини або письменників, що перебували в нашому краї (Т. Шевченко, Леся Українка, Б. Грінченко та ін.).

Позакласна робота з літератури. Літературні об'єднання учнів: гуртки (літературно-творчі, бібліографічні, юних поетів, прозаїків, критиків, журналістів, перекладачів, художнього слова, драматичні, фольклорні, краєзнавчі), клуби, шкільні театри тощо.

Розвиток усного й писемного мовлення школярів: відповіді на запитання в процесі бесіди, переказування змісту твору, висвітлення окремих питань у процесі опитування, виголошення рефератів, читання за ролями і т.ін. Особливості розвитку мовлення учнів в умовах дистанційного навчання.

Методична робота вчителя української літератури. Шляхи і засоби підвищення кваліфікації вчителів; робота методичних об'єднань (організація відкритих уроків, взаємовідвідування уроків, проведення семінарів-практикумів, методичні конференції, вебінари та ін.); вивчення й популяризація кращого досвіду роботи вчителів; школи передового досвіду. Сертифікація педагогічних працівників. Конкурс —Учитель року.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Сучасна українська літературна мова

Основна

1. Бабич Н.Д. Практична стилістика і культура української мови : навч.посібник. Львів : Світ, 2003. 432 с.
2. Бевзенко С.П. Українська діалектологія. Київ: Вища школа, 1980. 246 с.
3. Безпояско О.К., Городенська К.Г., Русанівський В.М. Граматика української мови: Морфологія. Київ: Либідь, 1993. 334 с.
4. Бондар О.І., Карпенко Ю.О., Микитин-Дружинець М.Л. Сучасна українська мова : Фонетика. Фонологія. Орфоепія. Графіка. Орфографія. Лексикологія. Лексикографія : навч. посіб. Київ: Академія, 2006. 368 с.
5. Вихованець І.Р., Городенська К.Г. Теоретична морфологія української мови: Академ. граматика української мови / за ред. І.Р. Вихованця. Київ: Пульсари, 2004. 398с.
6. Від звука до тексту : Аналіз мовних одиниць різних рівнів : навч. посіб. / І.І. Брага, Л.І. Дорошенко, А.А. Силка та ін.; за ред. А.А. Силки. 2-ге вид., випр. і допов. Суми : Університетська книга, 2012. 348 с.
7. Горпинич В.О. Морфологія української мови. Київ: Академія, 2004. 335 с.
8. Гуйванюк Н.В., Кульбабська О.В. Складні ускладнені речення: теоретично-практичний блок. Чернівці : Рута, 2003. 145 с.
9. Дудик П.С., Прокопчук Л.В. Синтаксис української мови : підручник. Київ : ВЦ «Академія», 2010. 384 с.
10. Жилко Ф.Т. Нариси з діалектології української мови. 2-е вид., перероб.
11. Загнітко А.П. Теоретична граматика української мови: Синтаксис. Донецьк: ДонНУ, 2001. 662 с.
12. Каранська М.У. Синтаксис сучасної української літературної мови: навч. посібник. Київ: НМК ВО, 1992. 400 с.
13. Клименко Н.Ф. Основи морфеміки сучасної української мови: навч. посібник. Київ: ІЗИН, 1998. 182 с.
14. Клименко Н.Ф., Карпіловська Є.А., Кислюк Л.П. Динамічні процеси в сучасному українському лексиконі : монографія / НАН України, Ін-т мовознавства ім. О.О. Потебні. Київ: Вид. дім Дмитра Бураго, 2008. 335 с.
15. Кочерган М.П. Загальне мовознавство. 2-е вид., випр. і доп. Київ: Академія, 2006. 463 с.
16. Мацько Л.І., Сидоренко О.М., Мацько О.М. Стилiстика української мови : підручник / за ред. Л. І. Мацько. Київ : Вища школа, 2003. 462 с.
17. Скрипник Л.Г. Фразеологія української мови. Київ: Наук. думка, 1973. 278с.
18. Слинько І.І., Гуйванюк Н.В., Кобилянська М.Ф. Синтаксис сучасної української літературної мови: Проблемні питання. Київ: Вища школа, 1994. 670 с.
19. Сучасна українська літературна мова: Лексикологія. Фонетика / А. К. Мойсієнко, О. В. Бас-Кононенко, Ю.Л. Мосенкіс, Н. П. Плющ та ін.; за ред. А. К. Мойсієнка. Київ : Знання, 2013. 340 с.

20. Сучасна українська літературна мова: Синтаксис / А. К. Мойсієнко, І. М. Арібжанова, В. В. Коломийцева та ін.; за ред. А. К. Мойсієнка. Київ : Знання, 2013. 238 с.
21. Тоцька Н. І. Сучасна українська літературна мова : фонетика, орфоєпія, графіка, орфографія. Київ : Вища школа, 1981. 184 с.
22. Український правопис / НАН України. Київ : Наукова думка, 2019. 392 с.
23. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови. Київ: Академія, 2004. 408 с.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Загнітко А. П. Теоретична граматика сучасної української мови. Морфологія. Синтаксис [Електронний ресурс]. Режим доступу: <ftp://lib.sumdu.edu.ua/ebooks/Books/zagnitko.pdf>
2. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.ex.ua/14316706>

Українська література

Основна

1. Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. / за ред. М. Зубрицької. 2-е вид. Львів: Літопис, 2001. 832 с. URL : https://chtyvo.org.ua/authors/Zubrytska_Mariia/Antolohiia_svitovoi_literaturno-krytychnoi_dumky_XX_st/.
2. Антологія української літературно-критичної думки першої половини ХХ століття / упоряд. В. Агеєва. Київ: Смолоскип, 2016. 904 с.
3. Бернадська Н. Жанри літературної критики: навч. пос. для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Логос, 2020. 118 с.
4. Бикова Т. «Верховино, світку ти наш...»: гуцульський текст української літератури першої третини ХХ століття. Київ: Четверта хвиля, 2015. 424 с.
5. Василь Стефаник: наближення / за ред. С. Хороба. Івано-Франківськ: Місто-НВ, 2017. 512 с.
6. Горболіс Л. Міжмистецькі контакти українського тексту: монографія. Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2021. 312 с.
7. Гундорова Т. Постколоніальний роман генераційної травми та постколоніальне читання на Сході Європи. URL: <http://uamoderna.com/md/hundorova-postkolonial-novel-generational-trauma>
8. Діброва В. Свіжим оком: Шевченко для сучасного читача. Київ: Білка, 2021. 176 с.
9. Єфремов С. Історія українського письменства. URL : <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0001435>.
10. Забужко О. Шевченків міф України. Спроба філософського аналізу. Вид. 5 те, перегл. і допов. Київ : Комора, 2023. 304 с.

11. Івакін Ю. Поезія Шевченка періоду заслання / упоряд. Є. Лебідь-Гребенюк. 2-ге вид. Київ: Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України, 2020. 224 с.
12. Історія української літератури XIX ст. : у 3 кн. Кн. 1 / за ред. М. Яценка. URL:https://chtyvo.org.ua/authors/Yatsenko_MT/Istoriia_ukrainskoi_literatury_XI_X_stolittia_Kn1/
13. Історія української літератури XIX століття: У 2 кн. Кн. 1: підручник / за ред. акад. М.Г. Жулинського. Київ: Либідь, 2005. 656 с.
14. Історія української літератури XIX століття: у 3-х кн. Кн. 2 / за ред. М. Яценка. URL:https://chtyvo.org.ua/authors/Yatsenko_MT/Istoriia_ukrainskoi_literatury_XIX_stolittia_Kn2/
15. Історія української літератури: XX – початок XXI ст. : навчальний посібник: у 3-х т. / за ред. В. І. Кузьменка. Київ: ВЦ «Академія», 2017. Т. 3. 544 с.
16. Кизилова В. Динаміка української літературної прозової казки: монографія. Київ: Талком, 2020. 211 с
17. Ковалів Ю. Історія української літератури. Кінець XIX – початок XX ст. Т. 6. На розломах міжвоєнного двадцятиліття. Київ: ВЦ «Академвидав», 2019. 528 с.
18. Ковалів Ю. Історія української літератури. Кінець XIX – початок XX ст. Т. 7. Випробування репресіями і війною. Київ: ВЦ «Академвидав», 2020. 528 с.
19. Ковалів Ю. Історія української літератури: кінець XIX – поч. XXI ст.: 10 т. Т. 5. Київ : ВЦ «Академія», 2017. 544 с.
20. Кузьменко В. Історія української літератури XX – початку XXI ст.: У 3 т. Т. 3. Київ: ВЦ «Академвидав», 2017. 544 с.
21. Літературознавчий словник-довідник / упоряд. Ю. Ковалів, Р. Гром'як. Київ: Академія, 2007. 752 с. URL : https://chtyvo.org.ua/authors/Hromiak_Roman/Literaturoznavchyi_slovnuk-dovidnyk/.
22. Палинський В. Час творити. Есеї про поетів, прозаїків, митців. Львів: Апріорі, 2019. 524 с.
23. Пухонська О. Літературний вимір пам'яті: монографія. Київ : Академвидав, 2018. 304 с.
24. Росовецький С. Шевченко. Сучасна біографія. Київ: Дух і літера, 2021. 472 с.
25. Сиваченко М. Текстологічні сюжети української літературної класики / упор. Г. Бурлаки і Б. Цимбала; передм. Г. Бурлаки. Київ: Наук. думка, 2021. 614 с.
26. Синявська Л. Українська драматургія кінця XIX – початку XX століття: комунікативні стратегії. Одеса: КП ОМД, 2019. 304 с. URL : https://shron1.chtyvo.org.ua/Syniavska_Lesia/Ukrainska_dramaturhiia_kintsia_KhI_Kh_pochatku_KhKh_stolittia_komunikativni_stratshii.pdf?
27. Смілянська В. З поля шевченкознавства: зб. наукових праць. Київ: ФОП Масляков, 2019. 400 с.
28. Солецький О. Емблематичні форми дискурсу: від міфу до постмодерну: монографія. Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2018. 400 с.
29. Тарнашинська Л.. Українське шістдесятництво: Профілі на тлі покоління. Київ : ВД «Києво-Могилянська академія, 2019. 592 с.
30. Филипович Г. П. Літературно-критичні статті. Київ: Дніпро, 1991. 270 с. URL : https://chtyvo.org.ua/authors/Fylypovych_Pavlo/Literaturno-krytychni_statti_zbirka/.

31. Хороб С. Сторінки історії української драматургії кінця XIX – початку XX століття. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2018. 236 с.

Допоміжна

1. Горболіс Л. Перевір себе (завдання для самостійної роботи студентів). Суми: ФОП Цьома С. П., 2019. 150 с.
2. Демська-Будзуляк Л. Літературознавство від ідеї до тексту: неокласичний дискурс. Київ : ВД «Києво-Могилянська академія», 2019. 600 с.
3. Єфремов С. Історія українського письменства: Фотопередрук. Київ: Femina, 1995. 685 с. URL : <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0001435>.
4. Історія української літератури : у 12 т. Т. 7. Кн. 1 / заг. ред. В. Дончика. Київ : Наукова думка, 2020. 532 с.
5. Історія української літератури. У 12 т. Т. 7. Кн. 2 / заг. ред. В. Дончика; наук. ред. Л. Мороз. Київ : Наукова думка, 2021. 504 с.
6. Качак Т. Тенденції розвитку української прози для дітей та юнацтва початку XXI ст. Київ: ВЦ «Академія», 2018. 320 с.
7. Ковацька О. Українська постколоніальність у текстах і контекстах / редакція Дмитра Єсипенка і Кароля Ковацького. Брустури: Дискурсус, 2022. 172 с.
8. Павличко С. Теорія літератури. Київ: Основи, 2002. 679 с. URL : https://chtyvo.org.ua/authors/Pavlychko_Solomiia/Teoriia_literatury/.
9. Палинський В. Час творити. Есеї про поетів, прозаїків, митців. Львів: Априорі, 2019. 524 с.
10. Підопригора С. Українська експериментальна проза XX – початку XXI століть: «неможлива» література. Миколаїв : Іліон, 2018. 392 с.
11. Поліщук Я. Пошуки Східної Європи: тіні минулого, міражі майбутнього. Чернівці: Видавництво 21. 2020. 192 с.
12. Саєнко В. Поезія Ліни Костенко: традиція, контекст, художня своєрідність. Київ: Смолоскип, 2020. 640 с.

Інформаційне забезпечення

1. Ануфрієв О. Своєрідність образно-символічної поетики української народної культури. URL: <http://www.ird.npu.edu.ua/files/anyfrieiev.pdf>.
2. Береза І., Руссова В. Історія української літератури (Давня література). URL: <https://buklib.net/books/35893/>
3. Варикаша М. М. Література non-fiction: поміж фактом і фікцією. URL: <http://www.dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/38201>.
4. Дацюк С. Цивілізаційний контекст української революції. URL : http://www.jimagazine.lviv.ua/2015/Datsyuk_Cyvilizacijnyj_kontekst_ukrain_revolyucii.htm.
5. Домінанти літературознавчого процесу початку XXI ст. URL: <http://www.dontsov-nic.com.ua/petro-ivanyshyn-ukrajinske-literaturoznavstvo-postkolonialnoho-periodu-dominanty-literaturoznavchoho-protsesu-pochatku-xxi-st/>.

6. Іванишин М. В. Сучасний літературний процес та метакритичний дискурс: проблеми класифікації стильової ідентифікації та стратегій інтерпретацій. URL: http://www.nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2017_4.3_24
7. Квасніцька Ю. Українська література кінця XX – початку XXI століття. URL: <https://www.vseosvita.ua/library/ukrainska-literatura-kinca-hh-pocatku-hhi-stolitta-34416.html>.
8. Коцарев О. Сім книг про Майдан і війну. Ще не осмислення, але ретельна фіксація реальності : огляд. URL: http://texty.org.ua/pg/article/editorial/read/62544/Sim_knyg_pro_Majdan_i_Vijnu_S_hhe.
9. Кушнерюк Ю. Концепція радянської ментальності в українській молодіжній прозі початку XXI століття. URL: https://www.web.znu.edu.ua/herald/issues/2008/fil_2008_1_2/2008-26-06/kushneryuk.pdf.
10. Ленська С. Генетичні та структурні аспекти жанру в літературознавстві XX століття. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/1808/1/Lenska.pdf>
11. Сучасний літературний процес: імена та тенденції : аналітично - інформаційне видання / Сумська обл. універс. наук. б-ка ; уклад. С. В. Сагайдак, Г. П. Кашуба. URL: <http://www.webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:OKbKYfcNYm8J:ou.nb.sumy.ua/publish/2009/lit.doc+&cd=8&hl=ru&ct=clnk&gl=ua>.
12. Твори сучасних українських письменників. URL: <http://www.dgma.donetsk.ua/docs/biblio.pdf>.
13. Українська література кінця XX – початку XXI ст. На шляху до нового відродження. URL: <https://www.ukreclassic.com.ua/katalog/teoriya-literaturi/2666-ukrajinska-literatura-kintsya-xx-pochatku-xxi-st-na-shlyakhu-do-novogo-vidrodzhennya>.
14. Філоненко С. Гендерна проблематика і нова концепція особистості жінки в сучасній українській жіночій прозі. URL: <http://www.bdpu.org/philologicalfaculty/.../s.../gender1.doc>.
15. Шейко В. М. Еволюція літературно-художніх напрямів в Україні (XVII – початок XXI ст.): історико-культурологічний вимір. URL: https://www.ic.ac.kharkov.ua/nauk_rob/nauk_vid/rio_old_2017/ku/kultura32/04.pdf.
16. Шумило Н. Національна модель літературного розвитку (зі сторінок «Історії української літератури»). URL: <https://www.il-journal.com/index.php/journal/article/view/695/496>.

Методика навчання української мови

Основна

1. Беляєв О.М Сучасний урок української мови. Київ : Рад. школа, 1981.176с.
2. Біляєв О. М. Методика вивчення української мови в школі. Київ: Рад. школа, 1987.
3. Бородіна Н.С. Методика навчання української мови: загальні питання: навч.-метод. посібн. Миколаїв: МНУ імені В.О.Сухомлинського, 2016. 149 с. URL: <https://cutt.ly/YIh1bHU>
4. Горошкіна О.М. Лінгводидактичні засади навчання української мови в старших

- класах природничого профілю. Луганськ : Альма-матер, 2004. 362 с.
5. Загальна середня освіта України в умовах воєнного стану та відбудови. методичний поради́ник науковців Інституту педагогіки НАПН України до початку нового навчального року : методичні рекомендації/ за заг. ред. Олега Топузова, Тетяни Засе́кіної: Ін-т педагогіки НАПН України. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2022. 296 с.
 6. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання. Київ : Ленвіт, 2003. 261 с.
 7. Костів О., Сколоздра-Шепітко О. Методика викладання української мови: навчально-методичний посібник. Львів, 2018. 202 с. URL: <https://cutt.ly/XU8WsXk>
 8. Крок у професію. Методика викладання української мови: навч. посібник / О.В. Кульбабська, О.В. Кардашук. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2017. 256 с. URL: <https://cutt.ly/Llh0Ate>
 9. Методика викладання української мови в середніх освітніх закладах / за ред. М. Пентилюк. Київ : Ленвіт, 2009. 400 с.
 10. Модельні навчальні програми. Державна наукова установа «Інститут модернізації змісту освіти»: веб-сайт. URL: <https://imzo.gov.ua/model-ninavchalni-prohramy/>.
 11. Навчальні програми для 5–9 класів. Українська мова. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-5-9-klas>.
 12. Остапенко Н.М., Симоненко Т.В., Руденко В.М. Технологія сучасного уроку рідної мови : навч. посіб. Київ : Академія, 2012. 248 с.
 13. Пентилюк, М. (2015). *Словник-довідник з української лінгводидактики*. Київ: Ленвіт.
 14. Попович А.С. Практикум з методики навчання української мови в 5-9 класах закладів загальної середньої освіти: навч.-метод. посібник [Електронний ресурс]. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2022. 220 с. URL: <https://cutt.ly/nZJ1zu8>
 15. Практикум з методики навчання української мови в загальноосвітніх закладах: модульний курс: посіб. / кол. авторів за ред. М. І. Пентилюк. Київ: Ленвіт, 2011. 366 с.
 16. Семенов О.М. Навчання української мови і літератури у вимірах ключових компетентностей: методичний посібник. Суми: СумДПУ імені А.С.Макаренка, 2023. 212 с. URL: <http://surl.li/njpcj>
 17. Словник-довідник з української лінгводидактики : навч. посіб. / за ред. М.І. Пентилюк. Київ : Ленвіт, 2015. 320 с.
 18. Стратегічні напрями розвитку сучасної української лінгводидактики: монографія / за ред. Е.Палихати, О.Петришиної. Тернопіль: Підручники і посібники, 2021. 352 с. URL: <https://cutt.ly/HUCNhyi>

Допоміжна література

1. Голуб Н.Б., Горошкіна О.М. Українська мова. 5-6 класи: модельна навчальна програма для закладів загальної середньої освіти. Київ, 2021. 53 с. URL: <https://cutt.ly/eQ7kmxv>

2. Державний стандарт базової середньої освіти: Постанова Кабінету міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898. URL: <https://cutt.ly/1Q7kSGY>
3. Інструктивно-методичні рекомендації щодо викладання навчальних предметів у закладах загальної середньої освіти у 2023/2024 навчальному році. Мовно-літературна освітня галузь: лист Міністерства освіти і науки України. № 1/13749-23 від 12.09.2023 р. URL: <http://surl.li/oztvd>
4. Нова українська школа. Дорожня карта реформи базової та профільної школи: проєкт для обговорення / Вакуленко Т., Гриневич Л., Лінник О. та інші; за заг. ред. Л. Гриневич. Київ: АКМЕ ГРУП, 2021. 46 с. URL: <https://cutt.ly/CTiJU5S>
5. Професійний стандарт за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)»: наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 23.12.2020 р. №2736-20.
6. Українська мова. 5-6 класи: модельна навчальна програма для закладів загальної середньої освіти / О.В.Заболотний, В.В.Заболотний, В.П.Лавринчук, К.В.Плівачук, Т.Д.Попова. Київ, 2021. 63 с. URL: <https://cutt.ly/AQ7kEEG>
7. Українська мова. 5–9 класи: програма для загальноосвітніх навчальних закладів / укладачі: Г.Т.Шелехова, М.І.Пентилюк, В.І.Новосьолова, Т.Д.Гнаткович, Н.Б.Коржова, К.В.Таранік-Ткачук): наказ Міністерства освіти і науки України від 07.06.2017 р. № 804. URL: <https://cutt.ly/XQ7kYcx>
8. Українська мова. 7-9 класи: модельна навчальна програма для закладів загальної середньої освіти / О.В.Заболотний, В.В.Заболотний, В.П.Лавринчук, К.В.Плівачук, Т.Д.Попова. Київ, 2023. 73 с. URL: <http://surl.li/oztch>
9. Українська мова. 7–9 класи: модельна навчальна програма для закладів загальної середньої освіти / Н.Б.Голуб, О.М.Горошкіна. Київ, 2023. 46 с. URL: <http://surl.li/ozsyv>

Методика навчання української літератури

Основна

1. Башманівська Л.А. Методика викладання української літератури: навчально-методичний посібник для самостійної роботи студентів і дистанційного навчання. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2019. 140 с.
2. Бондаренко Юрій Загальна модель шкільного навчання української літератури : монографія. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2017. 392 с
3. Володимир Гладішев, Василь Шуляр Бібліотерапевтичний потенціал літературних творів. URL: <https://september.moippo.mk.ua/index.php/sept/article/view/183/171>
4. Гоголь Н. Культурологічний підхід у змісті шкільної літературної освіти (друга половина ХХ – початок ХХІ століття): монографія / за наук. ред. д-ра. пед. наук Т.О. Яценко. Суми: ФОП Цьома С.П., 2021. 484 с.
5. Домінанти духовного світу українців: навчальний посібник. Суми: Університетська книга, 2010. 300 с.
6. Куцевол О. Методика викладання української літератури (креативно-

- інноваційна стратегія): навчальний посібник. Київ : Освіта України, 2009. 464 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/705923/1/%D0%9C%D0%9E%D0%9D%D0%9E%D0%A0%D0%90%D0%A4%D0%86%D0%AF.pdf>
7. Лісовський А. Етюди з методики викладання літератури: навчальний посібник. Київ: Ленвіт, 2013. 105 с.
 8. Наукові основи методики літератури : навчально-методичний посібник / за ред. Н. Волошиної. Київ : Ленвіт, 2002. 344 с.
 9. Пасічник Є. Методика викладання української літератури в середніх навчальних закладах: навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти. Київ : Ленвіт, 2000. 384 с.
 10. Пометун О., Пироженко Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. Київ : А.С.К., 2005. 154 с.
 11. Пультер С. О. До питання наукових досліджень з історії розвитку методики викладання української літератури в середній школі. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/10022/1/%D0%9F%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%82%D0%B5%D1%80.pdf>
 12. Семенов О.М., Вовк М.П., Дятленко Т.І, Громова Н.В. Фахова практика майбутнього вчителя-філолога: традиції та інновації: навч. посіб. Київ: Талком, 2021. 377 с.
 13. Слижук О. Методика викладання української літератури: конспект лекцій. Запоріжжя : ЗНУ, 2018. 138 с.
 14. Токмань Г. Методика навчання української літератури в середній школі : підручник. Київ: ВЦ «Академія», 2012. 312 с.
 15. Уліщенко В. В. Теорія і практика інтерсуб'єктного навчання української літератури в школі : [монографія]. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. 398 с.
 16. Фасоля А. Уроки літератури рідного краю в системі особистісно зорієнтованого навчання. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2006. № 11. С. 19-21.
 17. Філіпчук Г. Г. Націєтворчість освіти : [монографія]. Чернівці : Зелена Буковина, 2014. 400с.
 18. Шуляр В. Сучасний урок української літератури : монографія. Миколаїв : Іліон, 2014. 553 с.
 19. Яценко Т. Тенденції розвитку методики навчання української літератури в загальноосвітніх навчальних закладах (друга половина ХХ – початок ХХІ століття): монографія / Таміла Яценко. Київ : Педагогічна думка, 2016. 360 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/705923/1/%D0%9C%D0%9E%D0%9D%D0%9E%D0%A0%D0%90%D0%A4%D0%86%D0%AF.pdf>
 20. PISA: читацька грамотність / уклад. Т. С. Вакуленко, С. В. Ломакович, В. М. Терещенко. Київ : УЦОЯО, 2017. 123 с.

Електронні ресурси:

1. Аналіз стану шкільної літературної освіти в умовах НУШ. Стратегії реалізації рішень виявлених проблем. URL: <https://www.orioncentr.com.ua/metodychna-chitalna/242-school-literature-education-nus-ideas-vasyl-shulyar>

2. Державний стандарт базової середньої освіти.
URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/nova-ukrayinska-shkola/derzhavnij-standart-bazovoyi-serednoyi-osviti>
3. Для вчителя української мови та літератури, розробки уроків. URL: www.uroki.net/
4. Електронне фахове видання «Українська мова і література в школі» URL: <http://www.ukr-in-school.edu-ua.net/>
5. Методичний портал URL: <http://metodportal.net/>
6. Модельні навчальні програми:
7. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/Navchalni.prohramy/2021/14.07/Model.navch.prohr.5-9.klas.NUSH-poetap.z.2022/Movno-literat.osv.hal/Ukr.lit.5-6-kl.Yatsenko.ta.in.14.07.pdf> (Яценко Т.О та ін.)
8. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/Navchalni.prohramy/2021/14.07/Model.navch.prohr.5-9.klas.NUSH-poetap.z.2022/Movno-literat.osv.hal/Ukr.lit.5-6-kl.Arkhypova.Sichkar.Shylo.14.07.pdf>
9. Наша школа: Портал вчителів України URL: <http://www.nashaskola.org.ua/>
10. Освіта.ua URL: <http://osvita.ua/>
11. Острів знань. URL: <http://ostriv.in.ua/>
12. Професійний стандарт учителя. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/zatverdzheno-profstandart-vchitelya-pochatkovih-klasiv-vchitelya-zakladu-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i-vchitelya-z-pochatkovoyi-osviti>
13. Сайт вчителів української мови та літератури. URL: <http://ukrmetod.at.ua/>
14. Сайт для учителів української мови і літератури. Українська мова. Українська література. Зарубіжна література. Позакласна робота. URL: <http://internetcentr.dp.ua>
15. Самоосвіта вчителів української мови та літератури (Інтернет-ресурси на допомогу вчителям-словесникам. URL: <http://skvschool2.ucoz.ru>
16. Українська мова та література. URL: <http://ukrmova.dn.ua/index.html>

СТРУКТУРА ЕКЗАМЕНАЦІЙНОГО БІЛЕТА

1. Тест з української мови.
2. Завдання з української мови. Синтаксичний аналіз речення.
3. Тест з методики навчання української мови.
4. Завдання з методики навчання української мови.
5. Тест з української літератури.
6. Завдання з української літератури.
7. Завдання з методики навчання української літератури.

З української мови здобувач має висвітлити, зокрема, питання теоретичного характеру з лексикології і фразеології, фонетики і фонології, морфеміки і словотвору, морфології та синтаксису, продемонструвати володіння лінгвістичною термінологією, розуміння основних напрямів розвитку лінгвоукраїністики, знання сучасних лінгвістичних теорій і їх представників – відомих мовознавців та їхніх основних праць.

Висвітлюючи питання **з української літератури**, здобувач/ка вищої освіти за ступенем «бакалавр» має виявити цілісне уявлення про еволюцію естетичної свідомості українського письменства, усвідомити творчі пошуки в культурно-історичному вітчизняному і світовому контекстах у відносних межах відповідного періоду та стильової тенденції.

Практичне завдання передбачає перевірку вмінь здобувача/ки визначати структуру і тип запропонованого речення, головні й другорядні члени речення, особливості синтаксичного зв'язку в словосполученні й реченні, розрізняти морфемний і словотвірний аналізи, здійснювати розбір слова як частини мови.

Відповідно до Положення про академічну доброчесність університету в разі виявлення факту її порушення студентом/кою безпосередньо під час складання атестаційного іспиту екзаменаційна комісія припиняє складання здобувачем/кою вищої освіти іспиту, повідомляє про встановлення факту порушення академічної доброчесності. Екзаменаційна комісія виставляє **0** (нуль) балів.

Зразок білета

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка
 Факультет іноземної та слов'янської філології
 Освітній рівень – бакалавр
 Спеціальність – 014 Середня освіта (Українська мова і література)
 Форма навчання – денна, заочна

**Комплексний кваліфікаційний екзамен
 з української мови і літератури, методик навчання**

Варіант 1

1. Тест з української мови.
2. Завдання з української мови. Виконайте синтаксичний аналіз речення.
Твої слова – як білий вітер з дюн, зіщулених від подиху стихій (О. Пахльовська)
3. Тест з методики навчання української мови.
4. Завдання з методики навчання української мови.

Проаналізуйте конспект уроку для 5 класу на тему «Значення мови в житті суспільства. Українська мова — державна мова України». (Українська мова : конспекти уроків для вчителів 5 пілотн. кл. закл. загальної середньої освіти. Частина I / Т. Дятленко, М. Білясник., В. Волницька, О. Семенов. Тернопіль : Астон, 2021. . 122 с.) на відповідність модельній програмі нової української школи (автори — Н. Б. Голуб, О. М. Горошкіна).

5. Тест з української літератури.

6. Завдання з української літератури.

З'ясуйте місце Т. Шевченка в історії української літератури. Філософська та релігійна проблематика.

7. Завдання з методики навчання української літератури.

Розробіть літературні завдання для учнів під час вивчення драматичних поем Лесі Українки. Тема уроку “Україна в драматичних поемах Лесі Українки”. Урахуйте думку методистки Т. Бабійчук: ... є такі драматичні поеми, що їх сьогодні необхідно прочитати кожному. Для того щоб глибше зрозуміти менталітет московії, ставлення московитів до українців, трагедію української нації, значна частина якої все ще надіється, що змінить звірину і нищу природу рускої душі.

Затверджено на засіданні кафедри української мови і літератури
 (протокол № 10 від 3 квітня 2024 р.)

Завідувач кафедри _____ проф. Семенов О.М.
 Екзаменатор _____ проф. Семенов О.М.

Тест з української мови до варіанта 1

1. Як називається мінімальна двостороння одиниця мови, в якій за певною граматичною формою закріплений певний зміст і яка не поділяється на простіші одиниці того самого роду

- A. Морфема
- B. Синтаксема
- C. Лексема
- D. Фонема

2. Українська мова належить:

- A. До індоєвропейської сім'ї
- B. До семіто-хамітської сім'ї
- C. До фінно-угорської сім'ї
- D. До тюркської сім'ї

3. Якому фонетичному явищу відповідає наведена дефініція: «...– уподібнення одного звука іншому, здебільшого сусідньому»:

- A. Асиміляція
 - B. Дисиміляція;
 - C. Подовження приголосного;
 - D. Спрощення в групах приголосних.
4. У яких рядках у всіх словах правильно поставлено наголос?

- A. Мілі'метр, украї'нський, озна'ка, решето'
- B. Ки'дати, кі'шка, чорно'зем, літо'пис
- C. Кварта'л, ву'зький, піду'ть, до'чка
- D. Спи'на, роблю', зна'йдеться, довести'

5. За яким принципом українського правопису пишуться слова тижневий, празький, багатий, парубок?

- A. Морфологічним
- B. Фонетичним
- C. Традиційним
- D. Диференціюючим

6. У якому рядку допущено орфографічну помилку?

- A. Мар'яна, дев'ять, з'явитися, Стеф'юк, Лук'янівка
- B. Вітряк, духмяний, різдвяний, торф'яний, моркв'яний
- C. З'єднаний, рум'яний, дзвякнути, свято, цвях
- D. Без'ядерний, надвечір'я, п'явка, міжбрів'я, кров'ю

7. У якому рядку до складу словосполучень входять омоніми?

- A. Важке серце – важка валіза; крило ластівки – крило літака
- B. Електричний розряд – спортивний розряд; моторний цех – моторний хлопець
- C. Міцна сталь – міцний мороз; материнська ласка – звір ласка
- D. Палаюче сонце – печуче сонце; міх муки – ковальський міх

8. Слова *сонце, дерево, отець, п'ясть, жити* належать до:

- A. Старослов'янізмів
- B. Споконвічної української лексики
- C. Полонізмів
- D. Росіянізмів

9. У якому рядку є займенники, зайві щодо належності до певного семантичного розряду?

- A. Цей, такий, той, стільки.
- B. Вони, ми, я, ти, ви, себе, наш.
- C. Наш, мій, ваш, свій, твій.
- D. Сам, увесь, кожний, інший, усякий.

10. З'ясуйте, яким дієслівним формам властива категорія роду:

- A. Інфінітиву, дієприслівникам, предикативним формам на –но, -то.
- B. Дієсловам минулого часу однини, дієприкметникам.
- C. Дієсловам теперішнього часу.
- D. Дієсловам майбутнього часу.

11. У якому рядку всі слова належать до службових частин мови?

- A. з-поза, тому що, приблизно, авжеж, досхоchu;
- B. наче, бодай, але, щоб, з-під;
- C. заради, ку-ку, ані, лишень, про те;
- D. няв, з-поміж, чи не, аби, хто.

12. У якому рядку всі словосполучення утворено способом прилягання?

- A. Сподівання зустрітися, заклик до перемоги, наказ наступати, підійти ближче, поїхати додому.
- B. Прагнення знати, бажання працювати, мрія вчитися, звичка читати, намагання перемогти, намір подорожувати.
- C. Бажання випередити, приїхати вчасно, співати пісню, вміння одягатися, значно краще.
- D. Дозвіл поїхати, стиха промовляти, трохи вище, йти назустріч, вчитися музики.

13. Позначте речення, в якому між підметом і присудком треба поставити тире (розділові знаки пропущено).

- A. У нас на Україні душа і пісня споконвік жива.
- B. Київські кручі фортеці зелені.
- C. В чужих краях і хліб неначе вата.
- D. Я не турист у ріднім краї не мовчазний спостерігач.

14. Позначте речення, в якому другорядний член обов'язково відокремлюється (розділові знаки пропущено):

- A. Залите вогнями місто згори здавалося якоюсь велетенською фантастичною квіткою *(З часопису)*.
- B. Після біофаку як відмінниця залишена була в столиці та це тривало недовго *(О. Гончар)*.
- C. Згризений у гальку камінь сірів берегами а там де море встигло стерти його в білий пісок воно грало над ним блакитним вогнем перемоги *(М. Коцюбинський)*.
- D. Цвіте іній осяяний цвіте холодними квітками і пелюсточки їхні пахнуть морозо *(Є. Гуцало)*.

15. У якому рядку наведені прізвища дослідників історії української мови?

- A. І.Р. Вихованець, І.І. Слинко, О.С. Мельничук, С.П.Бевзенко.
- B. І.П. Ющук, С.І. Голова щук, І.Кириченко, А. Бурячок.
- C. В.Г. Склярєнко, В.В. Німчук, П.П. Плющ, Ю. Шевельов;
- D. Б. Д. Антоненко-Давидович, А. П. Коваль, Є. Д. Чак, М. М. Пилинський.

Тест з методики навчання української мови до варіанта 1

1. Основна мета навчання української мови в школі полягає в :
 - A. Засвоєнні норм сучасної української літературної мови.
 - B. Опрацюванні лінгвістичної теорії.
 - C. Формуванні національно свідомої, духовно багатой мовної особистості.
 - D. Формуванні комунікативних умінь і навичок.

2. Програмою з української мови передбачено:
 - A. Навчальну, розвивальну й виховну мету навчання мови.
 - B. Упровадження інноваційних технологій.
 - C. Обсяг і систему знань, коло умінь і навичок.
 - D. Зміст і структуру української мови.

3. Мовна змістова лінія спрямована на:
- Розвиток і вдосконалення умінь і навичок в усіх видах мовленнєвої діяльності.
 - Засвоєння знань про мовну систему та формування умінь і навичок.
 - Системність і послідовність у формуванні умінь і навичок.
 - Зв'язок теорії з практикою.
4. До методів навчання за рівнем пізнавальної діяльності належать:
- Розповідь, бесіда, спостереження над мовою, робота з підручником, вправи.
 - Пояснювально-ілюстративний, частково-пошуковий, репродуктивний.
 - Інформаційно-рецептивний, спонукально-репродуктивний, стимулюючо-пошуковий.
 - Теоретичний, теоретико-практичний, практичний.
5. Уроки української мови орієнтовно можна поділити на 2 групи:
- Засвоєння матеріалу та формування вмінь і навичок.
 - Розвитку зв'язного мовлення та вивчення нового матеріалу.
 - Аспектні уроки та уроки розвитку зв'язного мовлення.
 - Формування нових понять та вдосконалення умінь і навичок.
6. До основних прийомів навчання фонетики належать:
- Аналіз мовних явищ, програмоване навчання, робота з підручником.
 - Розрізнення звуків мови, виразне читання, фонетичний розбір.
 - Спостереження й аналіз фонетичних явищ, зіставлення.
 - Наочність, доступність, порівняння.
7. Розділи «Будова слова» і «Словотвір» вивчають у зв'язку з :
- Фонетикою і графікою.
 - Орфографією.
 - Граматику.
 - Лексикологією.
8. У навчанні синтаксису використовують такі прийоми навчання:
- Заміна одних сполучень іншими, користування одиницями мовлення.
 - Аналіз, заміна синтаксичних одиниць, перебудова синтаксичних конструкцій, вставлення компонентів.
 - Аналіз, поширення, скорочення речень, заміна одних форм іншими.
 - Спостереження над паралельними формами слів, поширення, скорочення речень.
9. До власне методичних (специфічних) принципів навчання пунктуації належать:
- Зв'язок теорії з практикою.
 - Опора на мовленнєвий слух.
 - Зв'язок навчання пунктуації з формуванням навичок виразного читання.
 - Зв'язок навчання пунктуації з розвитком мовлення учнів.

Тест з української літератури до варіанта 1

1. Хто з культурних діячів Київської Русі був автором “Повчання дітям”?
- Володимир Великий;
 - Іларіон Київський;
 - Володимир Мономах.

2. Кому присвячена Т. Шевченком поема “Катерина”?

- а) В. Жуковському;
- б) Я. де Бальмену;
- в) В. Григоровичу

3. У якому з драматичних творів О. Олеся йдеться про сталінські репресії 30-х років у радянській Україні?

- а) “Земля обітована”;
- б) “Над Дніпром”;
- в) “Танець життя”.

4. Хто з названих літераторів, наш земляк-публіцист, за словами Г. Костюка, “...перманентно-неспокійний письменник та поет великої уяви”, вважається взірцем, автором творів, які з тріумфом протистояли тоталітарній системі?

- а) Остап Вишня;
- б) Микола Хвильовий;
- в) Іван Багряний.

5. На матеріалі спогадів про громадянську війну М. Куліш у 1929-1931рр. пише багатопланову ліро-епічну драму:

- а) “Прощай, село”;
- б) “Мина Мазайло”;
- в) “Патетична соната”.

Технологія оцінювання результатів іспиту

Відповідь студента оцінюється за 100-бальною шкалою.

Бали розподіляються таким чином: за правильно виконані завдання з української мови та методики навчання студент може набрати **30 балів**; за правильно виконані завдання з української літератури та методики навчання студент може набрати **30 балів**; за завдання з педагогіки – **20 балів**, за завдання із психології – **20 балів**.

Для перевірки знань із української мови, української літератури, методики навчання української мови, української літератури студентам запропоновано по 25 варіантів екзаменаційних білетів.

Складник із *української мови* включає 15 питань з 4 можливими варіантами відповідей, які охоплюють теоретичні основи сучасної української мови (фонетика, орфоепія, лексикографія, словотвір, морфологія, синтаксис, культура мови, історія мови тощо), а також завдання з навчання конкретних мовних явищ та рівнів мовної системи. За кожне тестове завдання студент може отримати 0,5 б, за неправильну відповідь або її відсутність – 0 балів.

Завдання практичного характеру передбачає повний *синтаксичний аналіз речення*, який оцінюється в 7,5 балів.

Складник із *методики навчання української мови* включає 9 питань з 4 можливими варіантами відповідей, які охоплюють теоретичні основи методики (зміст, загальні підходи, закономірності, принципи, методи, прийоми). За кожне тестове завдання студент може отримати 0,5 б, за неправильну відповідь або її відсутність – 0 балів.

Завдання практичного характеру передбачає *аналіз конспекту уроку*, де студент може набрати – 10,5 балів.

Максимальна кількість балів – 30.

Складник із *української літератури* включає 5 тестів, що оцінюються відповідно по 1 балу. Завдання з української літератури оцінюється 10 балами

Складник із *методики навчання української літератури* передбачає творчо-пошукове завдання, що оцінюється 15 балами.

Максимальна кількість балів – 30.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Критерії оцінювання відповідей студентів

Оцінка «відмінно» (А / 27–30 балів)

Студент повністю оволодів теоретичним матеріалом, логічно і послідовно викладає його, наводить самостійно приклади і коментує їх, спроможний простежити історію питання, різні погляди вчених на певну проблему; вільно володіє професійною термінологією; демонструє вміння застосовувати набуті знання у нестандартних ситуаціях. Під час відповіді студент не допускає фактичних і мовленнєвих помилок. Відповідь студента послідовна, виражена і науково обґрунтована, демонструє особистий внесок у вирішенні поставленої проблеми, враховує наявні в методиці погляди й підходи, можливі альтернативи вирішення проблеми, що розкривається.

Оцінка «добре» (В / 23–26 балів)

Студент логічно і повно розкриває зміст матеріалу з питання білета; висвітлює не лише теоретичний матеріал, а й різні погляди вчених на проблему, що розглядається; виявляє вміння аналізувати, робити узагальнення, висновки, давати чіткі визначення поняттям; володіє професійною термінологією; простежуються здібності змінювати логіку викладу повідомлення, аналізу власного і чужого висловлювання. Більшість теоретичних положень підтверджує прикладами. Студент демонструє вміння не лише відтворювати вивчений матеріал, а й аналізувати його, даючи висловленому власну оцінку, аргументуючи висловлене загальновідомими доказами. Однак під час відповіді іноді трапляються незначні фактичні і граматичні помилки.

Оцінка «добре» (С / 19–22 балів)

Студент логічно, але недостатньо повно розкриває зміст матеріалу з питання білета; висвітлює теоретичний матеріал, проте не виявляє знань різних дослідницьких поглядів на обговорювану проблему; виявляє вміння аналізувати, робити узагальнення, висновки, давати визначення поняттям, утім може вдаватися до неточних формулювань, припускати фактичних і граматичних помилок; володіє професійною термінологією; простежуються здібності змінювати логіку викладу повідомлення, аналізу власного і чужого висловлювання. Більшість теоретичних положень підтверджує прикладами. Студент демонструє вміння відтворювати вивчений матеріал, проте бракує власного аналізу, власних оцінок, аргументуючи висловлене загальновідомими доказами. Під час відповіді допускає фактичні і граматичні помилки.

Оцінка «задовільно» (D / 15–18 балів)

Студент виявляє знання тільки основного програмового матеріалу. Непослідовно і незв'язно розкриває питання; не завжди може обґрунтувати висловлені думки; висвітлює лише теоретичний матеріал, не розкриваючи погляди учених на певну проблему; неточно дає визначення окремих понять; має труднощі при необхідності навести приклади, хоча може навести окремі завчені приклади; не завжди може дати чітку відповідь на запитання екзаменатора, що конкретизує його відповідь; застосовує набуті знання лише у стандартних ситуаціях. Виклад відзначається поверховістю, недостатнім осмисленням і логікою викладу, значною кількістю фактичних помилок.

Оцінка «задовільно» (E / 11–14 балів)

Студент виявляє неповні знання основного програмового матеріалу. Непослідовно і незв'язно розкриває питання; не може обґрунтувати висловлені думки; неповно висвітлює теоретичний матеріал; неточно і з помилками дає визначення окремих понять; має труднощі при необхідності навести приклади, хоча може навести окремі завчені приклади; не завжди може дати чітку відповідь на запитання екзаменатора, що конкретизує його відповідь; при застосуванні набутих знань студент може мати труднощі навіть у стандартних ситуаціях. Виклад відзначається поверховістю, недостатнім осмисленням і логікою викладу, значною кількістю фактичних і граматичних помилок.

Оцінка «незадовільно» (FX / 7–10 балів)

Студент відтворює уривчастими реченнями окремі цілісні смислові фрагменти теоретичного матеріалу, що становить 1/3 частину загального обсягу змісту певної теми; участь студента у діалозі обмежується однією чи двома елементарними репліками; під час відповіді не враховує ситуації спілкування. Студент в основному не розуміє того, про що повідомляє, сплутує поняття; допускає грубі фактичні помилки, неточності; не може навести приклади. Мовлення студента збіднене, не відшліфоване. Оцінка «незадовільно» (F / 0–6 балів)

Студент виявляє нерозуміння основного програмового матеріалу; епізодично відтворює теоретичний матеріал. Він в основному розуміє суть запитання білета, але не може цілісно і точно сформулювати відповідь, сплутує поняття; не може застосовувати набуті знання в елементарних стандартних ситуаціях; не наводить приклади; не розкриває погляди вчених на проблему, що висвітлюється. Студент допускає грубі фактичні помилки, у його мовленні спостерігається значна кількість різноманітних помилок.

Критерії оцінювання виконання синтаксичного аналізу речення:

6-7,5 балів:

Випускник демонструє, що він повністю оволодів теоретичним матеріалом,

оскільки логічно і послідовно застосовує його при аналізі реченнєвої структури; правильно визначає типи речень, зв'язки між частинами складного речення, чітко визначає і графічно зображає структурну схему речення; аналізує речення за метою висловлювання, за емоційно-експресивним забарвленням, за характером вираження відношення до дійсності, за членованістю, за способом вираження предикативності, за поширеністю, за наявністю / відсутністю необхідних членів для розкриття його змісту, за ускладнювальними компонентами, називає предикативну основу, групу підмета, групу присудка; просте речення або кожен частину складного речення аналізує за такими параметрами: підмет – за структурою, за морфологічним вираженням, за місцем розташування щодо присудка; присудок – за структурою, за морфологічним вираженням, за місцем розташування щодо підмета; додаток

– за структурою, за морфологічним вираженням, за місцем розташування щодо головного компонента, за типом зв'язку; означення – за поширеністю, за морфологічним вираженням, за місцем розташування щодо означуваного компонента, за типом зв'язку, за узгодженістю / неузгодженістю з головним компонентом; прикладка – за поширеністю, за морфологічним вираженням, за місцем розташування щодо означуваного слова, за типом зв'язку; обставина – за поширеністю, за морфологічним вираженням, за місцем розташування щодо означуваного компонента, за типом зв'язку, за значенням.

Якщо просте речення ускладненого типу, ускладнювальні компоненти аналізуються за такою схемою: однорідні члени речення – зазначається кількість рядів, які члени речення виступають однорідними, за структурою, за морфологічним вираженням, за поширеністю, за місцем розташування щодо означуваного компонента, за типом синтаксичного зв'язку з означуваним і між собою; відокремлені члени речення – за поширеністю, за місцем розташування щодо уточнюваного компонента, за морфологічним вираженням, за типом синтаксичного зв'язку, названі умови і засоби відокремлення; вставні й вставлені компоненти – за структурою (обсягом), за значенням, за способом включення в основне речення, за місцем у реченні; звертання – за структурою, за емоційним забарвленням, за способом вираження, за поширеністю, за місцем у реченні.

У складних реченнях правильно визначено кількість частин, правильно схарактеризовано семантико-синтаксичні відношення між частинами, засоби вираження змістових і синтаксичних зв'язків між частинами, порядок частин;

послідовність аналізу речень з різними видами зв'язку. Правильно зображено структурну схему речення.

4-5,5 балів:

Студент демонструє, що він повністю оволодів теоретичним матеріалом, оскільки логічно і послідовно застосовує його при аналізі реченнєвої структури, однак при синтаксичному розборі речення допускає незначні неточності.

2,5-3,5 балів:

Студент при аналізі допускає неточності, не вміє оцінювати граматичні явища, не спроможний виконувати завдання, що вимагають застосування трансформаційних умінь.

1-2 бали:

Відповідь студента характеризується низьким рівнем усвідомлення програмового матеріалу присинтаксичному розборі речення; допускаються грубі фактичні помилки.

Критерії оцінювання відповідей з методики навчання української мови

- **9-10,5 балів** отримує студент/студентка, який/яка бездоганно володіє визначеними програмою методичними знаннями й на їх основі доцільно добирає необхідні методи, прийоми та засоби навчання, прийоми активізації школярів; розробляє фрагмент уроку української мови; правильно використовує дидактичні можливості методичного апарату підручника; має загальну широку ерудицію та культуру; викладає матеріал послідовно й правильно з точки зору норм літературної мови;

- **6-8 балів** заслуговує студент/студентка, який/яка добре володіє визначеними програмою методичними знаннями й на їх основі доцільно добирає необхідні методи, прийоми та засоби навчання, прийоми активізації школярів; розробляє фрагмент уроку української мови; доречно використовує дидактичні можливості методичного апарату підручника; має загальну широку ерудицію та культуру; викладає матеріал послідовно й правильно з точки зору норм літературної мови, при цьому припускається кількох методичних та мовленнєвих помилок;

- **5-7 балів** отримує студент/студентка, який/яка володіє визначеними програмою елементарними методичними знаннями й на їх основі добирає методи, прийоми та засоби навчання, які не завжди відповідають типу, меті та змісту розробленого фрагмента уроку української мови; не завжди раціонально використовує дидактичні можливості методичного апарату підручника, припускається методичних та мовленнєвих помилок;

- **1-4 бали** заслуговує студент/студентка, який/яка виявив/виявила поверхові знання методичної теорії, припускається грубих помилок у викладі теоретичного матеріалу, не може дібрати доцільні методи, прийоми та засоби навчання для розкриття питання та розробки фрагмента уроку української мови; часто припускається мовних і мовленнєвих помилок.

**Критерії оцінювання результатів
навчання (відповідей) з української літератури**

Кількість балів	Критерії оцінювання навчальних досягнень
10 балів	Повнота розкриття теми, наявність відповідних теоретичних знань, умінь аналізувати текст, володіти сучасними методологічними настановами, які застосовуються під час навчального процесу (формальний аналіз, структурний аналіз, психоісторичний підхід, психоаналіз). До уваги беруться не лише знання тексту та критичні рецепції, а й особисте концептуальне бачення літературно-мистецької проблематики, глибоке розуміння взаємозв'язків між різними аспектами літературознавчого аналізу, вміння перейти від конкретного тексту до

	ширшої культурологічної ситуації. Враховуються також спроможність зіставляти літературні факти різних епох, здатність до самостійного мислення, власні висновки та узагальнення.
8 балів	Достатньо повний та змістовний виклад теоретичного матеріалу; обізнаність із сучасним станом науки про літературу, знання основного поняттєвого апарату, але недостатньо глибоке висвітлення теоретичних проблем, не зовсім самостійні висновки. Правильна і досить ґрунтовна відповідь на запитання за наявності певних неточностей або відсутності достатньої повноти та глибини в розкритті питання. Брак конкретності в характеристиці творчої індивідуальності митця, окремого твору або якогось певного аспекту його проблематики чи поезики.
7 балів	Наявність певних теоретичних знань, але із суттєвими прогалинами щодо повноти та змістовності відповіді, поверховість викладу матеріалу. Помилки у висвітленні окремих аспектів, нездатність до самостійних висновків. Наявність у відповіді істотних помилок, неповне та неточне розкриття проблеми, підміна аналізу тексту твору викладом його змісту, підготовка до іспиту суто за підручником, без знайомства безпосередньо з текстом твору, неспроможність розглянути аналізований текст у ширшому культурно-літературному контексті, невміння аргументовано доводити свою точку зору.
5 балів	Брак знань з курсу, що вивчався, та вмінь аналізувати літературні явища. студент на низькому рівні оцінює художні твори та може характеризувати літературний процес певної доби; з'ясовує роль письменника в історії української культури та літератури; називає окремі особливості історико-літературної епохи, особливості літературних напрямів та течій; переказує окремі сторінки життєпису найвидатніших постатей в історії української літератури, аналізує художні тексти. У відповідях допускає суттєві помилки, виправляючи їх під керівництвом викладача. На низькому рівні володіє вміннями аналізувати художні тексти, часто помиляється; намагається об'єктивно оцінити художні тексти, подати власну оцінку; не може здійснити огляд літературно-критичної думки, демонструє поверхові вміння працювати з першоджерелами, літературно-критичними працями авторитетів у літературній критиці. Допускає суттєві помилки, виправляючи їх із допомогою викладача. У відповіді багато помилок фактичного та мовного плану.
3-1 бали	Повна неспроможність відповісти на питання або фрагментарна чи неправильна відповідь. Допускає суттєві помилки. У відповіді багато помилок фактичного та мовного плану.

Критерії оцінювання відповідей з методики навчання української літератури

Кількість балів	Критерії оцінювання навчальних досягнень
15 балів	<p>Знання: студент на високому рівні володіє знаннями шкільного курсу української літератури, правильно і точно визначає мету і завдання літературної освіти, критично і творчо застосовує науково-методичні публікації, знає і характеризує різні типології уроків літератури, пропонує раціональну структуру уроку літератури, вміє правильно визначати навчальну, виховну та розвивальну мету уроку літератури.</p> <p>Уміння: студент на високому рівні моделює в аудиторних умовах фрагмент уроку з використанням різних форм роботи, застосовує доцільні форми і методи вивчення творів різних жанрів, пропонує доцільні шляхи аналізу тексту художнього твору, демонструє обраний шлях аналізу твору в контексті уроку, пропонує доцільні приклади застосування нетрадиційних методів роботи на уроці, складає конспект позакласного заходу, залучаючи ефективні форми роботи, висловлює власну думку про прочитаний текст художнього твору.</p>
12 балів	<p>Знання: студент на високому рівні володіє знаннями шкільного курсу української літератури, правильно визначає мету і завдання літературної освіти, критично застосовує науково-методичні публікації, знає і характеризує різні типології уроків літератури, пропонує раціональну структуру уроку літератури.</p> <p>Уміння: студент на високому рівні моделює в аудиторних умовах фрагмент уроку з використанням різних форм роботи, застосовує доцільні форми і методи вивчення творів різних жанрів, може пропонувати доцільні шляхи аналізу тексту художнього твору на уроці літератури, демонструє обраний шлях аналізу твору в контексті уроку, пропонує доцільні приклади застосування нетрадиційних методів роботи на уроці літератури, складає конспект позакласного заходу з літератури, залучаючи ефективні форми роботи, здійснює ґрунтовний аналіз відвіданого уроку літератури, припускаючись окремих неточностей, залучає раціональні форми зацікавлення учнів особистістю письменника.</p>
10 балів	<p>Знання: студент на достатньому рівні володіє знаннями шкільного курсу української літератури, правильно визначає мету і завдання літературної освіти, аналізує навчально-методичні посібники для вчителя-словесника, характеризує різні типології уроків літератури.</p> <p>Уміння: студент на достатньому рівні моделює в аудиторних умовах фрагмент уроку з використанням різних форм роботи, застосовує доцільні форми і методи вивчення творів різних жанрів, пропонує доцільні шляхи аналізу тексту художнього твору на уроці літератури, пропонує доцільні приклади застосування нетрадиційних методів роботи, здійснює ґрунтовний аналіз відвіданого уроку літератури, припускаючись окремих неточностей.</p>
8 балів	<p>Знання: студент на достатньому рівні володіє знаннями шкільного курсу, може визначити мету і завдання літературної освіти, допускаючи</p>

	<p>неточності в їх формулюванні, побіжно характеризує науково-методичні публікації.</p> <p>Уміння: студент на достатньому рівні моделює фрагмент уроку з використанням різних форм роботи, не застосовуючи доцільні форми і методи вивчення творів різних жанрів, може пропонувати доцільні шляхи аналізу тексту художнього твору на уроці літератури, допускаючи незначні помилки та самостійно їх виправляючи, може передати зміст відвіданого уроку української літератури, припускаючись окремих неточностей.</p>
6 балів	<p>Знання: студент на низькому рівні володіє знаннями шкільного курсу української літератури, називає навчально-методичні посібники для вчителя-словесника.</p> <p>Уміння: студент на низькому рівні моделює фрагмент уроку з використанням різних форм роботи, не застосовуючи доцільні форми і методи вивчення творів різних жанрів, не може запропонувати доцільні шляхи аналізу тексту художнього твору на уроці літератури, допускає суттєві помилки, може запропонувати окремі приклади застосування нетрадиційних методів роботи на уроці літератури.</p>
2-1 бали	<p>Знання: студент не володіє знаннями шкільного курсу української літератури, може визначити мету і завдання уроку літератури, допускаючи неточності у формулюванні.</p> <p>Уміння: студент не може моделювати фрагмент уроку з використанням різних форм роботи.</p>

Бали з української літератури і методики навчання з української літератури розподіляються таким чином:

- A – 30–26 балів;
- B – 25–23 бали;
- C – 22–19 балів;
- D – 18–15 балів;
- E – 15–13 балів;
- FX – 12–10 балів;
- F – 10–8 балів.